

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การมีส่วนร่วม
  - 1.1 ความหมาย ของการมีส่วนร่วม
  - 1.2 ความสำคัญ ของการมีส่วนร่วม
  - 1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม
  - 1.4 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  - 1.5 บทบาทของผู้เข้ามามีส่วนร่วม
  - 1.6 รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วม
2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.2 ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.3 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.1 การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการ
  - 3.2. การมีส่วนร่วมบริหารงานงบประมาณ
  - 3.3. การมีส่วนร่วมบริหารงานบุคคล
  - 3.4. การมีส่วนร่วมบริหารงานทั่วไป
4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)
  - 4.1 ความหมายของการสนทนากลุ่ม
  - 4.2 ความสำคัญของการสนทนากลุ่ม
  - 4.3 ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม
  - 4.4. ประเด็นที่ต้องพิจารณาในกระบวนการจัดกลุ่มสนทนา
  - 4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
  - 4.6. ข้อดีการจัดการสนทนากลุ่ม
  - 4.7 ข้อจำกัดการจัดการสนทนากลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การมีส่วนร่วม

1.1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

คนเราไม่สามารถทำงานคนเดียวเพียงตามลำพังได้ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ หากสามารถปรับตัวในการทำงานร่วมกับคนอื่นได้ ย่อมจะได้รับความร่วมมือ การยอมรับ และความช่วยเหลือต่าง ๆ ในการทำงาน รวมทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในหน่วยงานและองค์กรเป็นอย่างดี มีผู้ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ธัญญาพร อนันตกุล (2547 : 28) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชน เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยปัจเจกบุคคล และกลุ่มบุคคลทั้งในฐานะผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมนั้นชุมชนได้เข้ามาเกี่ยวข้องร่วมกันรับผิดชอบการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจวางแผน และติดตามผลการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติ

ไพรัช หนุงค์ (2550 : 15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางตรงทางอ้อมในลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำร่วมวางแผนร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผลในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือส่วนร่วม

รุ่งตะวัน ศรีลาฤทธิ์ (2555 : 15) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมคิดร่วมตัดสินใจเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกันประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขกำหนดทิศทางในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ทักษิณ แสนอิสระ (2548 : 12) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปร่วมกันดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

จากความหมายการมีส่วนร่วมข้างต้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมคือ การเปิดโอกาสให้เข้ามาของบุคคลกลุ่มชุมชนและองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามากระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อดำเนินในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางตรง ทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมกันประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อกำหนดทิศทางในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดองค์ความรู้ทางความคิด สามารถแก้ปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการจัดการศึกษาใน มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (1) และ (2) ให้การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษามีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

องอาจ ไพศาลภูมิ (2546 : 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า การที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ที่ผู้บริหารบุคคลในองค์กรและสมาชิกร่วมกันปฏิบัติ และร่วมกันประเมินผลเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ ตามเป้าหมาย โดยประการสำคัญของการ มีส่วนร่วมคือการเปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม

วรุณยุพา วิโนทพรธ (2546 : 32) ได้กล่าวถึงความสำคัญการมีส่วนร่วมว่าเป็น กระบวนการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมี ประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 16) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็น การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะ การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตาม การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรม ได้รับผลประโยชน์ในด้าน การนำความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนในองค์กรหรือท้องถิ่น แล้วแต่กรณีมาใช้ประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมรู้สึก ว่าตนเองมีค่าและมีศักดิ์ศรี อีกทั้งจะกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ

ทักษิณ แสนนิสระ (2548 : 13 - 14) ได้สรุปความสำคัญของการมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมใดก็ตามต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรร่วมกันคิด ร่วมกัน ทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหาและร่วมกันตัดสินใจ เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์

ประภาส ไก่แก้ว (2551 : 24) สรุปความสำคัญของการมีส่วนร่วมคือการให้บุคคล หรือคณะบุคคลเข้าไปมีบทบาทร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมคิดริเริ่ม การพิจารณาการตัดสินใจ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสนอแนะ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมมือรับผิดชอบ ในการดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยประการสำคัญคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ขององค์กรมากที่สุด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

อาณัติ สายโสภา (2554 : 19 - 20) สรุปสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นปัจจัยชีวิตให้เห็นถึงการพัฒนาในทิศทางที่ จะสามารถตอบสนองความต้องการ ที่แท้จริงของทุกภาคส่วน ซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นในทิศทางที่ดีขึ้น หรือล้มเหลว ย่อมทำให้เกิดความรับผิดชอบ และสามารถร่วมค้นหาแนวทางในการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นต่อไปไม่เกิดความแตกแยกภายหลัง

จากข้อความดังกล่าวพอสรุปความสำคัญของการมีส่วนร่วมได้ว่า กระบวนการของบุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปมีบทบาทร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินงานในกิจกรรมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การพิจารณาการตัดสินใจช่วยเหลือ สนับสนุน เสนอแนะ ร่วมลงมือ ปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

มีผู้ได้ให้แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2542 : 227 - 278) กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และนักวิชาการ ในหนังสือการปฏิวัติการศึกษาไทยว่า การจัดการศึกษาเป็นสิทธิหน้าที่ของผู้ปกครอง จึงต้องกระจายความรับผิดชอบ ไปให้ผู้ปกครอง (Parent- Teachers Association) PTA หรือในทุกสถานศึกษาเพื่อให้มีบทบาทความร่วมมือด้านวิชาการ งานกิจการนักเรียน ผู้ปกครองสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมผู้ปกครอง และผ่านผู้แทนคณะกรรมการโรงเรียน เป็นวิธีให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

อาพันธ์ ปันยารชุน (2544 : 13 - 17) กล่าวทัศนะ เรื่องธรรมนูญกับสังคมที่ดีในนานาทัศนะว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) มีองค์ประกอบที่จำเป็นรากฐานของรัฐธรรมนูญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนความรับผิดชอบต่อความโปร่งใสและสามารถคาดการณ์ได้มี 4 องค์ประกอบ ที่มีความเชื่อมโยงกันเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีรากฐานคือการมีส่วนร่วมของประชาชนจะก่อให้เกิดสังคมไทยที่ดีคือการส่งเสริมให้ประชาชน มีจิตสำนึกเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารบ้านเมืองที่ดีจะส่งผลต่อการปกครอง และการศึกษาที่ดีให้กับประชาชน ปัจจุบันมีการนำเอาหลักการบริหารสถานศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพโดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยประชาชน ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ชุมชนและท้องถิ่นมีความพึงพอใจ จึงได้นำความรู้จากแนวคิดทฤษฎีหลักการบริหารตลอดจนงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน ในรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุความสำเร็จต่อไป

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ดังนี้ คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษา เช่น ผู้ปกครองนักเรียน และสมาชิก

ในชุมชน ให้แสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสถานศึกษาโดยผ่านที่ประชุมผู้ปกครองหรือคณะกรรมการสถานศึกษา ในการมีส่วนร่วมวางแผนงานและนโยบาย การกำหนดวิธีการกำหนดกรอบเวลาในการดำเนินงาน ผ่านการประชุมผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา

1.4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารมีอยู่หลายทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานทางธุรกิจ หรือทางการศึกษา ผู้บริหารในวงการเหล่านั้นสามารถนำทฤษฎีการบริหารไปใช้ให้เหมาะสมกับงานที่ดำเนินการอยู่สำหรับวงการศึกษามีทฤษฎีที่นิยมนำมาประยุกต์ใช้ที่สำคัญมีดังนี้

ทฤษฎี Z เป็นหลักการบริหารแบบญี่ปุ่น พัฒนาขึ้นโดย William G. Ouchi จากการบูรณาการหลักการแบบอเมริกันเข้ากับหลักการญี่ปุ่น หลักการสำคัญของทฤษฎี Z มีหลักการสำคัญดังนี้ (วิโรจน์ สารรัตนะ , 2542 : 26)

1. หลักความมั่นคงในงาน
2. หลักการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรับผิดชอบเป็นปัจเจกบุคคล
3. หลักการเพิ่มคุณภาพ
4. หลักการมีนโยบายความก้าวหน้าอย่างอย่างต่อเนื่องเน้นการควบคุมแบบไม่เป็นทางการ เปิดโอกาสในอาชีพที่กว้างขึ้น และมีคุณภาพชีวิตการทำงาน

ทฤษฎีการบริหารคุณภาพโดยรวม(Total Quality Management : TQM) หลักการต่าง ๆที่น่าสนใจของตนเองขึ้นมา ดังกรณีหลักการบริหารคุณภาพโดยรวม ที่นิยมเรียกสั้น ๆ ว่าที คิวเอ็ม (TQM) ได้พัฒนาโดยการบริหารที่มุ่งให้ความสำคัญไปที่ความรับผิดชอบต่อการผลิตหรือการให้บริการที่มีคุณภาพของงาน หลักการบริหารนี้มีพื้นฐานมาจากหลักการควบคุมคุณภาพโดยรวมที่เน้นความมีพันธะผูกพันกับองค์กร การบูรณาการความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร และการประเมินผลปฏิบัติงานหลักการบริหารแบบ (TQM) 14 ประการดังนี้

1. ให้มีพันธะผูกพันระยะยาว เพื่อปรับปรุงผลผลิตและบริการ
2. ให้นำปรัชญาใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ
3. สร้างคุณภาพกับผลผลิตเป็นอันดับแรก
4. สร้างความจงรักภักดีและความเชื่อถือระยะยาว
5. ปรับปรุงระบบการผลิตและการให้บริการอยู่เสมอ
6. ให้มีการอบรมบุคลากร ให้มีสภาวะความเป็นผู้นำ

7. จัดบรรยากาศแห่งความกลัว ทำงานด้วยความสุขและเป็นสุข
8. จัดอุปสรรคระหว่างหน่วยงานเพื่อความเป็นทีม
9. จัดคำขวัญหรือคำชักชวน เพื่อปรับปรุงคุณภาพเพราะเป็นสาเหตุให้คุณภาพและการผลิตตกต่ำเสียเอง
10. จัดการใช้มาตรฐานการทำงานและเป้าหมายเชิงปริมาณกับระดับล่าง แต่ใช้ภาวะผู้นำแทน
11. เปลี่ยนจุดเน้นจากการมุ่งปริมาณเป็นคุณภาพ
12. มีแผนงานให้การศึกษาและการพัฒนาตนเอง
13. ให้ยึดถือการเปลี่ยนแปลงเป็นภารกิจแห่งตน

วิโรจน์ สารรัตนะ.(2545:18 -19) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารราชการว่าเป็นอีกทฤษฎีหนึ่ง ที่เน้นถึงความจำเป็นขององค์กรอย่างเป็นเหตุเป็นผลไม่ปล่อยให้ไปตามอำเภอใจของผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากผลงานของ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ซึ่งมีช่วงชีวิตอยู่ในช่วงปี 1864 - 1920 ได้เสนอแนวคิด "ระบบราชการเชิงอุดมคติ" (Ldeal) ขึ้นโดยตรงที่เขาเองก็ตระหนักและเข้าใจดีว่าหลักการบริหารดังกล่าวเป็นไปตามโลกแห่งความจริงโดยแท้จริงแล้ว แนวคิดของเขาไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริหาร แต่ใช้เพื่อการศึกษาองค์กรมากกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อมีการแปรผลงานของเขาเป็นภาษาอังกฤษในปลายทศวรรษ 1940 นักวิชาการหลายคนก็เห็นว่า แนวคิดของเขาสามารถนำไปใช้ได้ดี จากหลักการสำคัญ 7 ประการดังนี้ (Hellriegel Slocum 1982) ซึ่งผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาหลักการสำคัญในที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

1. หลักการและกฎระเบียบข้อบังคับ (Rules and Regulation) เพื่อควบคุมและตัดสินใจ
2. หลักการมีโครงสร้างสายบังคับบัญชา (Tmerarchical Structure)
3. มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ (Authority) โดยมีกฎระเบียบข้อบังคับรับรอง
4. หลักการมีเหตุผล (Rationale)ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อบรรลุเป้าหมาย

ทฤษฎีการบริหารขององริฟาโยล (Henri Fayol. อ้างถึงใน จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2554 : 44 - 45) เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารว่ามี 5 ประการ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าทฤษฎีการบริหาร (Administrative Process) ซึ่งผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาหลักการสำคัญในที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การกำหนดจุดมุ่งหมายและการปฏิบัติไว้ล่วงหน้า

2. การจัดหน่วยงาน (Organizing) การจัดหน่วยงาน การจัดคนและแบ่งงานกันทำ
3. การบังคับบัญชา (Commanding) การตัดสินใจ การสั่งการ การอำนวยความสะดวก
4. การประสานงาน (Co-Ordination) การจัดให้ฝ่ายต่างๆ ทำงานไม่ซ้ำซ้อน
5. การควบคุม (Controlling) การควบคุมให้ทำงานตามแผนที่วางไว้

ทฤษฎีการกระทำสังคม ริตเตอร์ กล่าวว่า การกระทำทางสังคมประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้อยู่เพียงปัจจัยหนึ่ง และได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่เรียกว่า ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งดังที่กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์ในเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เป้าหมาย ความเชื่อที่สืบทอดกันมา ค่านิยม นิสัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคาดหวัง ความผูกพัน โอกาส ความสามารถ และการสนับสนุนซึ่งปัจจัยหรือเหตุที่มีผลต่อสังคม มีดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
  2. บุคลากรหรือองค์กร จะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งตัดสินใจเองว่าจะสอดคล้อง หรือตรงปัญหาหรือสถานการณ์นั้น ๆ
  3. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ หรือเหตุผลบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ
  4. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
  5. เหตุผลในการตัดสินใจนั้นไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง
  6. การตัดสินใจในกลุ่ม เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส
  7. กลุ่มของปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการกระทำของสังคมนั้นย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง
  8. สำหรับกรณีเฉพาะบางอย่าง ภายใต้การกระทำทางสังคมจะมีบ่อยครั้งที่มีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ
  9. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจ อาจเลือกทางใดทางหนึ่ง
  10. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว
- จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ดังนี้คือ การนำทฤษฎีการบริหารการศึกษามาใช้ต้องหาวิธีการบริหารในรูปแบบและหลักการบริหาร การศึกษาต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้

เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นสู่ความสำเร็จสูงสุดโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน ตั้งแต่การวางแผนงาน การประสานงาน การควบคุมโดยยึดหลักการการตัดสินใจในกลุ่มและหลักแบ่งงานกันทำ

1.5 บทบาทของผู้เข้ามามีส่วนร่วม

การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.2545 ต้องประสานความร่วมมือ จากรัฐ เอกชน หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชนที่รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการระดับต่าง ๆ อาทิ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษาซึ่งก็คือ ชุมชน ผู้ปกครอง สถานบันทางสังคมอื่น ๆ การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อองค์กรทางสังคมหรือชุมชน มีความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคเป็นการผนึกกำลังร่วมกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแล และประกันคุณภาพการศึกษาให้แก่ประชาชน

ปรัชญา เวสารัชช และ อภิชาติ พันธเสน (2540 : 12) กล่าวว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นต้องการให้หน่วยงานระดับล่างสุด ได้แก่สถานศึกษาที่มีอำนาจในการตัดสินใจบริหารการศึกษา ให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น กระจายอำนาจต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนมี ส่วนร่วมเพราะคนในพื้นที่ รู้ดีว่าปัญหาที่ตนประสบนั้นสามารถแก้ไขไปในทางใด จึงได้ให้ทุกฝ่ายในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินพัฒนา (Participation and Collaboration)

พนิจดา จีระชาติ (2542 : 8 – 10) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของบ้านที่มีต่อโรงเรียนดังนี้

1. ในด้านเป็นพื้นฐานการให้การศึกษาอบรม ครอบครัวมีหน้าที่ ดังนี้
  - 1.1 การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละครอบครัว ฉะนั้นพื้นฐานของเด็กก็จะแตกต่างกัน เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน โรงเรียนก็มีหน้าที่พัฒนาปรับปรุงเด็กให้อยู่ในความประพฤติ ปฏิบัติ จรรยา มารยาทตามที่โรงเรียนกำหนด
  - 1.2 อาชีพและเศรษฐกิจรายได้ของครอบครัวในชนบทความแตกต่างของอาชีพ มีไม่มากนัก แต่รายได้จะแตกต่างกันมาก ระหว่างเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองกับเกษตรกรที่ต้องเช่าที่ของผู้อื่นทำกินและผู้รับจ้างทำงาน ผู้ที่มีเศรษฐกิจดี รายได้ของครอบครัวดี สามารถเลือกที่เรียนให้แก่บุตรหลานและผู้เกี่ยวข้องกับตนได้ อาจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในถิ่นอื่นที่เชื่อกันว่าโรงเรียนนั้นดี มีชื่อเสียง ถ้าโรงเรียนใกล้บ้านนั้น

เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ก็จำเป็นต้องไปเรียนไกลบ้าน ส่วนผู้ที่มีรายได้น่าก็เลือกให้บุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน ฉะนั้นการแตกต่างของอาชีพ เศรษฐกิจและรายได้จึงมีบทบาทสำคัญของโรงเรียนในการให้การศึกษา

1.3 ความสามารถในการใช้จ่าย และการบริโภคของครอบครัวจากที่ครอบครัวมีความแตกต่างกัน ในด้านอาชีพ เศรษฐกิจและรายได้ จึงมีผลต่อการพัฒนาและความเจริญ งอกงามด้านต่าง ๆ ของบุตรหลาน และผู้เกี่ยวข้องในครอบครัวด้วย โรงเรียนจึงต้องเตรียม การช่วยเหลือในเบื้องต้นเกี่ยวกับอาหารเสริมในโรงเรียนให้นักเรียน เช่น อาหารกลางวัน เป็นต้น

1.4 การให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสนใจ ความสามารถในการใช้จ่าย การบริโภคของครอบครัว เป็นส่วนสำคัญที่เด็กได้รับการตอบสนองในด้านต่าง ๆ พื้นฐานขั้นต้นที่เด็กได้รับการเอาใจใส่ดูแลเด็กจะมีความรู้สึกต่อการตอบสนองในด้านความรัก ความอบอุ่นที่เด็กได้รับจากครอบครัว เช่น เด็กในครอบครัวที่มีรายได้อ่าง และรายได้ปานกลางจะได้ความรัก ความเอาใจใส่ ดูแลจากครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้น่า

1.5 แรงจูงใจจากความคาดหวังของครอบครัวที่มีเศรษฐกิจดีจะมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานดีกว่าตนเอง หรือไม่ก็ให้เท่าเทียมกับตน ซึ่งแรงจูงใจนี้ยังถ่ายทอดไปสู่บุตรหลานในเรื่องการศึกษาด้วย ส่วนครอบครัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะไม่เห็นประโยชน์ของการศึกษาหรือเห็นประโยชน์ด้วยน้อย ทำให้บุตรหลานมีแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียนน้อยกว่าหรือไม่สนใจการศึกษาเท่าที่ควร

1.6 สภาพการเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย และมาตรฐานทาง ศีลธรรม จรรยา มารยาทของครอบครัวที่มีเศรษฐกิจดีและปานกลาง ส่วนใหญ่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าครอบครัวที่มีเศรษฐกิจต่ำ ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องนำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาในการให้การศึกษาอบรม

1.7 ค่านิยมความเชื่อ และการอบรมเลี้ยงดู ของครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกัน ซึ่งสิ่งต่างต่างกันนี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโรงเรียนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องนี้ด้วยเพื่อสะดวกต่อการจัดการเรียน การสอนและกิจกรรมที่เหมาะสมแก่เด็กนักเรียน

2. การให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครองสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ให้การสนับสนุนในความร่วมมือ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนและการปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

2.2 ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานจำเป็น และความช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียน

2.3 ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม ของโรงเรียนเช่นเป็น กรรมการเป็นเจ้าหน้าที่ หรือช่วยรับผิดชอบในการทำหน้าที่ต่างๆ ให้แก่โรงเรียน ในส่วนที่โรงเรียนขาด และจำเป็นต้องช่วยเหลือ เป็นต้น

2.4 เป็นวิทยากร ช่วยหรือการเรียนการสอน และกิจกรรมของโรงเรียน เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองของนักเรียนมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในบางสาขาวิชา หรือช่วยในกิจการอื่นของโรงเรียน เป็นต้น

2.5 ส่งเสริมพัฒนาครอบครัวให้มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการ ความเจริญงอกงามของผู้เรียนได้ดังนี้

2.5.1 ดูแลเอาใจใส่ความประพฤติของนักเรียนให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน

2.5.2 การให้การสนับสนุนส่งเสริมเอาใจใส่ในการเรียนของนักเรียน

2.5.3 ให้ความรัก ความอบอุ่น และเอาใจใส่ดูแลนักเรียน

2.5.4 การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อมั่นให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนและสังคม

2.5.5 เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

2.5.6 ส่งเสริมให้เด็กใช้ชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม

ธงชัยวีระกุล (2546 : 25 - 26) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้มีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการการเรียนรู้ ช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจ คุณค่าของตนเอง และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมต่างๆที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนรู้จะต้องเข้ามามีบทบาทร่วมกันได้แก่

1. การสำรวจความต้องการ คือ สำรวจความต้องการเรียนรู้โดยมีการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ ฯลฯ เพื่อสร้าง / กระตุ้นความสนใจ สำรวจความสนใจและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2. การกำหนดมาตรฐาน คือ การกำหนดมาตรฐานของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัด ความสนใจ และการเรียนรู้ตามศักยภาพ

3. การวางแผนการเรียนรู้ คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ วิธีการปฏิสัมพันธ์ ที่สร้างสรรค์ความรู้จากการวิเคราะห์วางแผนการปฏิบัติจริง

5. การประเมินผล คือการประเมินผลประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผลที่เกิดจากผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. การสรุปผลการเรียนรู้ คือการนำผลการประเมินเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องจากการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้

จากข้อความข้างต้นสรุปบทบาทของผู้มีส่วนร่วมได้ดังนี้คือการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นต้องการให้สถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีอำนาจในการตัดสินใจบริหาร การศึกษาแก้ไขปัญหาโดยให้ทุกฝ่ายร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาได้แก่ ครู ผู้ปกครอง รวมกันสำรวจความต้องการ การกำหนด มาตรฐาน วางแผนการเรียนรู้ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินผลงาน รวมภาคภูมิใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

1.6 รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วม

ในตอนนี้อยู่วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1.6.1 ประเภทของการมีส่วนร่วม

ประเภทของการมีส่วนร่วมบริหารโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่ดี เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นผู้ที่มิหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหารหัวหน้าโครงการ มักเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของกรรมการที่ปรึกษา ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรคไม่สามารถแก้ปัญหาให้ ลุ่สว่างไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมแก่บุคคล ทั่วไป หรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่าเป็น การร่วมกันอย่างเป็นทางการ และมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญ ประชุมบันทึกการประชุม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อมการมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสบทบทุน ไม่ได้เข้าประชุม แต่ยินดีให้ความร่วมมือ เป็นต้น

1.6.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นพิจารณาได้หลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าสนใจจะศึกษาในด้านใด อาร์นสไตน์ (Arnstein อ้างอิงจาก เมตต์ เมตต์การ์ณ จิต, 2553 : 19) เห็นว่าการมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใดให้พิจารณาว่าผู้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจและบทบาทในการควบคุมเท่าใดซึ่งเป็นข้อบกพร่องถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic Leadership) ว่ามีสูงหรือต่ำ อาร์นสไตน์ได้ใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกการมีส่วนร่วมโดยสรุปเป็นขั้นบันได (Participation Ladder) 8 ขั้น จัดได้ 3 กลุ่ม หรือ 3 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1

บันไดขั้นที่ 1 -2 เรียกว่าการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีการมีส่วนร่วมหมายถึงประชาชนยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

บันไดขั้นที่ 3 - 5 เรียกว่าการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี หรือการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในเพียงบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนมีผู้ให้อำนาจเต็มสงวนไว้

บันไดขั้นที่ 6 - 8 เรียกว่า การมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชน ซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากโดยพัฒนามาจากขั้นที่ 6,7จนถึง 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนโดยตรง หรือผ่านตัวแทน รายละเอียดของขั้นบันไดประเภทที่ 2 มีดังนี้

ประเภทที่ 2

บันไดขั้นที่ 1 ขั้นจัดฉาก (Manipulation) เป็นการเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมหนึ่ง ๆ โดยมีได้มุ่งหวังที่จะเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในการบริหาร แต่แฝงพฤติกรรมไว้เพียงเพื่อต้องการแสดงหรืออวดตนเองให้ผู้อื่นรู้หรือสนใจหรือรู้จักเท่านั้น คล้ายกับการจัดฉากแสดงบางท่านเรียกว่าขั้นหุ่นเชิด

บันไดขั้นที่ 2 ขั้นบำบัดรักษา (Therapy) เป็นพฤติกรรมที่ผู้นำมีความมุ่งหวังที่จะให้ทุกคนเชื่อฟังและปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ คล้ายกับหมอรักษาคนไข้ เมื่อวินิจฉัยโรคแล้วก็สั่งยาให้ไปรับประทานและให้ไปพักผ่อน คนไข้ก็ปฏิบัติตามทุกอย่าง

บันไดขั้นที่ 3 ขั้นแจ้งข้อมูลข่าวสาร (Informing) เป็นลักษณะที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารเพียงเล็กน้อย คล้ายกับเมื่อประชุม ซึ่งจะเป็นลักษณะเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีหน้าที่คอยชี้แจงตอบคำถามของผู้ติดต่องานเท่านั้น ไม่มีการเสวนากันมากกว่านี้

บันไดขั้นที่ 4 ขั้นให้คำปรึกษา (Consultation) การมีส่วนร่วมในการลักษณะนี้ เหมือนกับการจัดนิเทศงานของผู้บริหารหรือหัวหน้างาน เมื่อมีผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นอะไร ผู้บริหารจะรับฟังแต่จะปฏิบัติตามหรือไม่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมากกว่าขั้นแจ้งข่าวสาร

บันไดขั้นที่ 5 ขั้นปลอบใจ (Placation) เป็นลักษณะที่ผู้นำ ทำที่ว่าเห็นด้วย ทำท่าคล้ายตาม มีความเห็นใจ กระตือรือร้นที่จะทำตามข้อเสนอแนะของผู้ตาม หรือคล้ายกับการปลอบและให้กำลังใจผู้มีปัญหา แต่ในส่วนลึกมิได้เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะนั้น ๆ เลย ซึ่งอาจเป็นเพราะข้อเสนอแนะนั้นไม่ตรงกับแนวความคิดของผู้บริหาร

บันไดขั้นที่ 6 ขั้นหุ้นส่วน (Partnership) เป็นการมีส่วนร่วม ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ ซึ่งคล้ายกับการดำเนินกิจกรรมของห้างหุ้นส่วน

บันไดขั้นที่ 7 ขั้นมอบอำนาจ (Delegated Power) เป็นการที่ผู้มีอำนาจให้ผู้ตาม ปฏิบัติงานแทน การมอบหมายเช่นนี้ ผู้ปฏิบัติมีอำนาจหน้าที่ เท่ากับผู้อำนาจทุกประการ และมีอิสระในการแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้รับมอบอำนาจเป็นที่ไว้วางใจของผู้บริหาร นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้มีการร่วมกันบริหารมากขึ้น

บันไดขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) ลักษณะที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกระบวนการบริหาร อย่างแท้จริง มีอำนาจและบทบาทหน้าที่ในองค์กรมากที่สุดบางท่านเรียกขั้นนี้ว่าขั้นอำนาจและควบคุม (Power and Control)

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ตั้งนี้การมีส่วนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการให้บุคคล เข้ามามีส่วนในระดับใด และขึ้นอยู่กับเปิดโอกาสของหัวหน้าองค์กร หรือผู้บริหารที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด

1.6.3 ปัจจัยการมีส่วนร่วม

ปัจจัยการมีส่วนร่วมมีกล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

รีดเดอร์ (Reeder, 197, pp.1 - 7) ได้รวบรวมกลุ่มของปัจจัยซึ่งเป็นเหตุ ทำให้มนุษย์กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นทฤษฎีเพื่ออธิบายการกระทำทางสังคมว่าการกระทำทางสังคมของมนุษย์ในเรื่องใด ๆ ก็ตามขึ้นอยู่กับกลุ่มปัจจัย ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประการ ได้แก่เป้าหมาย ความเชื่อ ค่านิยม นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี ความคาดหวัง ปทัสถาน ข้อถูกพัน แรงเสริมโอกาส ความสามารถและการสนับสนุน และได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัย หรือสาเหตุที่มีผลกระทบทางสังคม ดังนี้

1. สถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลหลายคนซึ่งแต่ละบุคคลจะมีเหตุผล แต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

2. บุคคลหรือองค์การการตัดสินใจหรือการแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งผู้ตัดสินใจเองคิดว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับปัญหาและสถานการณ์นั้น
3. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ เหตุผลบางประการอาจจะตกด้านการตัดสินใจ
4. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจเองจะตระหนัก หรือให้นำหนักนั้นแตกต่างกัน ในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจ
5. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น อาจจะเป็นเหตุผลเพียงหนึ่ง ประการ หรือมากกว่าจำนวนเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกระทำทั้ง 10 ประการ หรือ อาจจะ ไม่มีเลย ที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
6. อาจจะมีเหตุผลสองหรือสามประการจากเหตุผล 10 ประการหรือ อาจจะ ไม่มีเลย ที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
7. กลุ่มปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้
8. สำหรับกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคมจะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น
9. ผู้กระทำอาจเลือกทางโดยเฉพาะซึ่งแตกต่างกันออกไปในบุคคลแต่ละบุคคล
10. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกเลือกแล้ว

เบิร์ตแรนด์ (Bertrand, pp. 147 - 157) กล่าวว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม ซึ่ง ได้แก่ลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ คือ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม อาชีพการศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และปัจจัยอื่นๆ เช่นอาศัยในเมืองหรือชานเมืองจำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะครอบครัว ค่านิยมและทัศนคติ

จากปัจจัยการมีส่วนร่วมดังกล่าวสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นด้วยกันหลายประการ ได้แก่เป้าหมายความเชื่อ ค่านิยม นิสัยและขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคาดหวังทัศนคติ ขอบเขตพื้นที่ แรงเสริมโอกาส ความสามารถและการสนับสนุน ตลอดจนลักษณะส่วนบุคคล อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม อาชีพการศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย

1.6.4 เครื่องมือการมีส่วนร่วม

เครื่องมือในการบริหารแบบมีส่วนร่วมประเภทแตกต่างกันไปตามลักษณะของผลงาน รวมถึงบทบาทและภาวะดังต่อไปนี้

1. การให้คำปรึกษา (Consultation) เป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้นำและผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานหรือระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นก่อนที่ผู้บริหารจะวินิจฉัยเพื่อให้ภาวะนั้น ๆ สำเร็จตามวัตถุประสงค์ อาจจะเป็นการตั้งชั่วคราวเพื่อปรึกษาปัญหาเฉพาะหรือจะกระทำในรูปแบบของการให้เป็นคำปรึกษา กรรมการ ประธานหรือในรูปแบบคณะกรรมการ (Committee) ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเหล่านี้ ผู้บริหารอาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ การปรึกษาหารือเป็นการรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลบางประการก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินการ และเพื่อประเมินผลบางประการที่อาจมองข้ามไปนอกจากนี้ การปรึกษาหารือยังเป็นช่องทางหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อเสริมสร้างให้ความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะแนวทางเลือกประกอบการตัดสินใจรูปแบบของการให้คำปรึกษาหารือนี้ เหมาะสำหรับการบริหารภารกิจที่ไม่ใหญ่โต หรือใช้กับผู้บริหารระดับต้น

2. การทำงานเป็นทีมหรือการสร้างทีม (Team Building) เป็นกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ซึ่งในการทำงานนั้น ทุกคนจะต้องเข้าใจในวัตถุประสงค์มีการประสานงานและสามารถทำหน้าที่ แทนกันได้อย่างราบรื่นหลักของการทำงานเป็นทีมมีดังนี้

- 2.1 มีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน
- 2.2 ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- 2.3 มีบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย
- 2.4 มีการประสานงาน
- 2.5 มีการตัดสินใจร่วมกัน
- 2.6 ความสำเร็จของงานจะต้องถือว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่ม มิใช่เกิดจากผู้ใดผู้หนึ่ง

3. กลุ่มคุณภาพ (QC circle) การบริหารงานนี้เรียกได้หลายอย่าง เช่นกลุ่มสร้างคุณภาพงานกลุ่มกิจกรรม QC กลุ่มพัฒนาคุณภาพงาน ฯลฯ ซึ่งล้วนมาจากคำว่า Quality Control Circle เป็นการทำงานของกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 3 -15 แต่นิยมกันมากคือ 8-9 คน จากแผนงานเดียวกัน เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สุขศึกษาและพลศึกษา

หรือภาษาต่างประเทศ เป็นต้น มาพบปะกันเป็นประจำเพื่อควบคุม คุณภาพการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงวิธีการทำงาน โดยมาร่วมกันคิดหาสาเหตุของปัญหา จากนั้นจึงเสนอแนวทางแก้ไข วิธีการนี้เหมาะสมสำหรับในบุคคลระดับพนักงานผู้ปฏิบัติงานในองค์กร (Worker) หรือระดับหัวหน้างาน (Foreman)

4. การรับฟังข้อเสนอแนะ (Suggestion Program : SP) เป็นการที่ผู้บริหารเปิดโอกาสหรือกระตุ้นให้บุคลากรแต่ละคนแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการทำงานเพื่อ จะได้นำมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วิธีนี้จะเน้นไปที่แต่ละบุคคล ซึ่งตรงกันข้ามกับการบริหาร โดยใช้กลุ่มแก้ปัญหา

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ดังนี้ เครื่องมือการมีส่วนร่วมการคือให้คำปรึกษา (Consultation) ในการวางแผนเพื่อตัดสินใจมีการประสานงานในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์เป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้นำหรือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงความคิดเห็น ก่อนที่ผู้บริหารจะวินิจฉัยภาระงานนั้นๆ เพื่อให้งานมีคุณภาพ (QC Circle) และการควบคุมการปฏิบัติงาน การปรับปรุงวิธีการทำงานในการรับฟังข้อเสนอแนะ (Suggestion Program : SP) เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.6.5 ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงเป้าหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปฏิบัติหน้าที่ ที่รับผิดชอบตรงตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดและประสบการณ์ ปฏิบัติงานตามคู่มือ /แนวทางการปฏิบัติงานหรือมาตรฐานการปฏิบัติงาน / กิจกรรม/โครงการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ร่วมสนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ร่วมกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ โดยมีการวางแผนปฏิบัติงานตามแผน ตรวจสอบหรือประเมินผลปรับปรุงและพัฒนาดำเนินงานมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

วิโรจน์ สารรัตนะ (2543 : 25 - 38) ได้กล่าวถึงลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายและความต้องการ
2. กำหนดเป้าหมาย
3. กำหนดแผนงาน
4. จำทำแผนเพื่ออนุมัติงบประมาณ
5. การนำแผนไปปฏิบัติ

กรรณิกา ชมดี (2541 : 13) ได้สรุปว่าแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการออมเงิน
3. การมีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ที่ริเริ่มหรือผู้เริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

กรมอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงในรุ่งตะวัน ศรีลาฤทธิ์ 2555:16) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ประโยชน์ และการรับประโยชน์

ไพรัช เตชะรินทร์ (2527 : 6) ได้เสนอการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. ร่วมการศึกษา ค้นคว้าและปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการชุมชนของชุมชน
2. ร่วมคิดแบบและวิธีการที่พัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่เกิดกับชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีขีดจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารและการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมในโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติ ติดตามแผนนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ได้ประโยชน์ตลอดไป

8. ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ โดยเอกชนและรัฐบาลได้ประโยชน์ที่ทำได้ตลอดไป

จากข้อความข้างต้นสรุปลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมได้ดังนี้
 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อคิดรูปแบบ วิธีการพัฒนาร่วมวางแผนนโยบายหรือ
 แผนงาน กิจกรรมโครงการ การกำหนด จุดมุ่งหมายและความต้องการ กำหนดเป้าหมาย
 กำหนดแผนงาน จัดทำแผนเพื่ออนุมัติงบประมาณ การนำแผนไปปฏิบัติงาน การติดตาม
 ประเมินผลการใช้ทรัพยากร ที่มีขีดจำกัดให้มีประโยชน์ต่อส่วนร่วมมากที่สุด

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546, 30 ธันวาคม) เรื่องกำหนดจำนวนกรรมการ
 คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรง
 ตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาศัยอำนาจตาม
 ความในมาตรา 5 และมาตรา 40 ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้
 สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษา ของแต่ละ
 สถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย
 ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนศิษย์
 เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ
 จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและวาระ
 การดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงองค์ประกอบ
 อำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวนกรรมการในสถานศึกษา สำหรับ
 สถานศึกษาบางประเภทที่มีสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างไปจากสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐานโดยทั่วไปอาจกำหนดให้แตกต่างไปตามสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานตลอดทั้ง
 ความจำเป็นเฉพาะของสถานศึกษาประเภทนั้นได้ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือตัวแทน ของประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในเขตชุมชน
 ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน บทบาท
 และหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกำกับและส่งเสริม
 สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาอันเนื่องมาจากเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ต้องการให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้มี
 ส่วนได้เสียโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาครูบุคลากร
 ทางการศึกษาอย่างแท้จริง ในลักษณะเป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วนของสถานศึกษาร่วมกันโดยให้

คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาดำเนินงานตามแนวทางการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

มาตราที่ 34 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากข้อความข้างต้นสรุปความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกิดขึ้นตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้สถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษา ของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ประกอบไปด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือตัวแทนของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในเขตชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน บทบาท และหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาอันเนื่องมาจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2.2 ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ.(2547 : 10 - 11) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์ คณะบุคคล ที่ทำงานร่วมกับ สถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถ บริหารจัดการศึกษาด้วยตนเอง ได้ตามกรอบที่กฎหมาย กำหนด ดังนั้นความหลากหลายของ บุคคล ที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ ของบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วม เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ดังนี้

ผู้แทนผู้ปกครอง เป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพทาง การศึกษาและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ทั้งในสิ่งที่คาดหวังและสภาพความเป็น จริ่งที่เกิดขึ้น และ ร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

ผู้แทนครู เป็นผู้ที่มีความชำนาญ ในสายวิชาชีพครู มีความสำคัญต่อ การนำเสนอข้อมูล ด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัญหา และความต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งรายงาน ผลการจัดการศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชน เป็นผู้สะท้อน สภาพของปัญหาและความต้องการในการ พัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นสมาชิก ส่วนหนึ่งของชุมชน และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาทั้งในด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้

ผู้แทนองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหา และความ ต้องการที่ครอบคลุม ทั้งเขตพื้นที่ในการบริการของสถานศึกษา และมีความสำคัญ ต่อสถานศึกษาอย่างยิ่งในเรื่องการขอรับการสนับสนุน ด้านงบประมาณ ทรัพยากรทางการจัด การศึกษาและเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษา กับแผนพัฒนาท้องถิ่น

ผู้แทนศิษย์เก่า ของสถานศึกษา เป็นผู้ที่สะท้อนภาพ ของความรัก ความศรัทธา ความภาคภูมิใจ ต่อสถาบัน การศึกษาที่ตน ได้รับการศึกษา ช่วยจรรโลงคุณค่า ของสถาบัน ไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จ ในการศึกษาเช่นกัน

ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือ ผู้แทนองค์กรศาสนาอื่น ในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอ และเติมเต็มข้อมูล ด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมของศาสนา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการ จัดการเรียนรู้อ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่างๆที่จะ ช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุกๆด้านอย่างมีคุณภาพ และ ประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการ ผู้ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิด เปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จัดเตรียมการประชุม บันทึกการประชุม รายงานผลการประชุม และสนับสนุนด้านอุปกรณ์ ห้องประชุม วัสดุใช้สอย ฯลฯ รวมทั้งการพิจารณานามติ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลในการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม จึงต้องอาศัยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่หลากหลาย และเข้าใจการศึกษา มีความมุ่งมั่น มีเวลาที่จะอุทิศร่างกายแรงใจพัฒนาสถานศึกษาของชุมชนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่ชุมชน สังคม และประเทศชาติต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนสังคมเข้มแข็ง และประเทศชาติก้าวหน้า

2.3 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 5) ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 รวมทั้งอำนาจหน้าที่การบริหารงานบุคคล ที่จะเกิดขึ้นตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปลำอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังนี้

1. กำกับดูแลการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่งและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกิจการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา
3. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษาตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษากำหนด
4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากข้อความข้างต้นสรุปดังนี้ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่กำกับการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการกิจการของสถานศึกษา

2.4 บทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีความเข้มแข็ง ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนผู้-องค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนพระภิกษุหรือผู้แทนศาสนา มีบทบาทหน้าที่กำกับ ส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมีหน้าที่กำกับดูแล สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาแล้ว ควรจะมีบทบาทหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจการ และผลงานของสถานศึกษาด้วย เนื่องจากการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เป็นมิติหนึ่งในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนได้ทราบถึง สภาพความเป็นอยู่และผลงานการดำเนินงานของสถานศึกษา สภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนความต้องการของสถานศึกษาในการระดมทรัพยากรเพื่อปรับปรุง และพัฒนากิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และการปรับตัวในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานมีทักษะที่จำเป็นเพียงพอ ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว อาจเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่ดังตารางต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาสถานศึกษานโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาเป็นเหมือน “เข็มทิศ” ที่จะนำพาสถานศึกษาให้ไปสู่เป้าหมาย เพื่อให้แผนพัฒนาสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษามี ดังนี้

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
 สถานศึกษา ในการกำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนา
 สถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1 จัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนด นโยบายการจัดทำแผนพัฒนาของ สถานศึกษา	1.ศึกษาหาความรู้ความ ความเข้าใจเรื่องการ วางแผนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากเอกสารและแหล่งความรู้ต่างๆ
2.เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการ การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา	2.แต่งตั้งคณะกรรมการให้จัดทำร่างนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
3.นำร่างนโยบายและแผนพัฒนา การศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการ สถานศึกษา	3 พิจารณากำหนดนโยบายและแผนพัฒนา การศึกษาของสถานศึกษา
4. นำนโยบายและแผนพัฒนาไปสู่การ ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม	

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าว สรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมี
 ส่วนร่วมได้ดังนี้ ร่วมเข้ารับฟังเรื่องการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ร่วมแต่งตั้ง
 คณะอนุกรรมการให้จัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาร่วมพิจารณา
 กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาก่อนสิ้น
 ปีงบประมาณ สถานศึกษา ต้องนำนโยบายและแผนพัฒนา การศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำ
 แผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อประกอบการปฏิบัติงาน ในปีงบประมาณต่อไปทั้งนี้ แผนการ
 ปฏิบัติงานจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาบทบาทหน้าที่ของ
 คณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่กันดังนี้

ตาราง 2 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา นำมาพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. เสนอแต่งตั้งอนุกรรมการการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา	1. ศึกษานโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
2. นำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาและงบประมาณที่ได้รับมาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนท้องถิ่น	2. พิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งอนุกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีสถานศึกษา
3. เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา	3. พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนประจำปีของสถานศึกษา
4. ดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติงานประจำปี	4. ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษา
5. ประเมินผลงานเป็นระยะและนำผลงานปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องสรุปผลการปฏิบัติงานตาม	5. กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
6. แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลตามระเบียบที่กำหนด	

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้ ดังนี้ ร่วมพิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งอนุกรรมการ การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีสถานศึกษา พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนประจำปีของสถานศึกษา ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผน ปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษา กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ครอบครัว ประเทศชาติ คณะกรรมการสถานศึกษาจะช่วยเสนอแนะตามความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างดี จึงมีบทบาทควบคู่กับสถานศึกษา ดังนี้

ตาราง 3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. เป็นผู้รับผิดชอบงานวิชาการร่วมกับ ครูผู้สอน ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร แกนกลางสภาพความต้องการของท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3. เสนอเพื่อขอความเห็นชอบสาระ หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นมา 4. พัฒนาหลักสูตรให้สามารถนำไปใช้จัด กิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1. ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของภูมิ ปัญญาท้องถิ่น นำเสนอให้สถานศึกษาไว้ใช้เป็น ข้อมูลการจัดทำสาระหลักสูตร 2. ของสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบใน สาระหลักสูตรของสถานศึกษา 3. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรม การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

ที่มา: แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 – 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วม ได้ดังนี้คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการของภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอให้สถานศึกษาไว้ใช้เป็นข้อมูลการจัดทำสาระหลักสูตร พิจารณาให้ความเห็นชอบ ในสาระหลักสูตรของสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุน ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ มีประสิทธิภาพ

4. กำกับ ติดตาม การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา ซึ่งได้รับความเห็นชอบ จากคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อสถานศึกษาดำเนินการไปแล้ว ผลการดำเนินการเป็น อย่างไรมีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ คณะกรรมการสถานศึกษาต้องได้รับรู้และเข้ามาร่วมสนับสนุน แก่ปัญหาร่วมกันกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคู่กัน ดังนี้

ตาราง 4 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
สถานศึกษา ในการกำกับ ติดตาม การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา
ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตาม แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา	1. ศึกษาปฏิทินการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีของสถานศึกษา
2. สรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ ภาค เรียนละ 1 ครั้ง	2. รับทราบ รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของสถานศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ
3. พัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานตาม แผนให้เกิดประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติ งานมากขึ้น	3. ติดตาม ดูแลช่วยเหลือ แก้ปัญหา ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษา ดำเนินการจัดการศึกษา ได้อย่างมีคุณภาพ

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)
จากตารางดังกล่าวผู้วิจัยสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้
ดังนี้ร่วมประชุมรับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็น
และข้อเสนอแนะ ร่วมติดตาม ดูแลช่วยเหลือ แก้ปัญหา ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา
ดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ
ได้มาตรฐาน คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับผู้ปกครอง
นักเรียน รู้สภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถร่วมกับสถานศึกษา
กำหนดแนวทางที่ทำให้เด็กทุกคนเข้าเรียนอย่างทั่วถึง เรียนอย่างมีคุณภาพ บทบาทหน้าที่
ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ควบคู่กันดังนี้

ตาราง 5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. จัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษา	1. ร่วมสนับสนุนการดำเนินการในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตพื้นที่บริการ
2. เกณฑ์เด็กทุกคนให้เข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี	2. ประสานความร่วมมือ สร้างความเข้าใจกับประชาชน ผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อให้
3. ติดตาม ดูแลช่วยเหลือ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ	เห็นความสำคัญของการศึกษา
4. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อให้เด็กเรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ	3. สนับสนุนช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน หรือมีความต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษให้ได้ เรียนจนจบหลักสูตร

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้ ดังนี้ ประสานความร่วมมือ สร้างความเข้าใจกับประชาชน ผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุน ช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน หรือมีความต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษให้ได้เรียนจนจบหลักสูตร

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สิทธิและความเสมอภาคที่เด็กทุกคนได้รับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็เด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่าง เต็มศักยภาพบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควบคู่กันดังนี้

ตาราง 6 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สิทธิและความเสมอภาค

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1.สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2.จัดให้เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียน และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ 3. จัดทำสื่อจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้สามารถเรียนในสถานศึกษาอย่างมีความสุข	1. ศึกษาข้อมูลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความพร้อมต้องการพิเศษในห้องถิ่นเพื่อเสนอข้อมูลให้กับสถานศึกษา 2.สนับสนุนสื่อต่าง ๆ ที่จะเป็นสื่อเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่าง ๆ 3.สนับสนุน ส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าวผู้วิจัยสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้ดังนี้ สนับสนุนสื่อต่าง ๆ ที่จะเป็นสื่อเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

7. เสนอแนวทางที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กระจายอำนาจการบริหารทั่วไปให้สถานศึกษา ดำเนินการให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้นคณะกรรมการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารทั้ง 4 ด้านภายในสถานศึกษาที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้อง กับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่ควบคู่กันดังนี้

ตาราง 7 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการเสนอแนวทางที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงานวิชาการงบประมาณ การบริหารงาน บุคลากรและการบริหารทั่วไปของสถานศึกษากระทรวงศึกษาธิการ

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. กำหนดแนวทางการบริหารงาน วิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคลากร และบริหารงานทั่วไปไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี 2. นำข้อสรุปจากข้อเสนอของคณะกรรมการสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมทั้ง 4 ด้าน ตามภารกิจที่กำหนด 3. เสนอให้คณะกรรมการได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา	1. เสนอแนวทางการบริหารจัดการในงาน วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานบริหารทั่วไปของสถานศึกษา 2. ร่วมเป็นคณะทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้ง 4 งานในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้ดังนี้เสนอแนวทางการบริหารจัดการในงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ร่วมเป็นคณะทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้านให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกวัย รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นประเทศชาติ คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น เป็นผู้ ที่ มาช่วยระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น เป็นผู้ ที่ มาช่วยระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น ช่วยในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะเข้ามาเสริมสร้างการพัฒนา นักเรียนหลาย ๆ ด้านได้ ทั้งนี้บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ควบคู่กันดังนี้

ตาราง 8 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
สถานศึกษาให้มีการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก
และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกระดับ รวมทั้ง
สืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1.เสนอแนวทางในการระดมทรัพยากร ต่าง ๆ ช่วยในการพัฒนาการศึกษาของ สถานศึกษา	1.ร่วมกันกำหนดแนวทางในการระดม ทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษา
2. ร่วมวางแผนในการดำเนินการกับ คณะกรรมการสถานศึกษาระดม ทรัพยากรในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา	2.ส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอก ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ด้านวิชาชีพมาให้ความรู้กับนักเรียนโดย การจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากร ภายนอก
3. จัดหาวิทยากรภายนอกภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาช่วยสอนเกี่ยวกับงานวิชาชีพ ชุมชนและท้องถิ่น	3. สนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อสืบสานจารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และของชาติ โดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงาน
4. จัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และชาติ	

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 – 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วน
ร่วม ได้ดังนี้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
ท้องถิ่นเพื่อนำมา พัฒนาคุณภาพด้านการศึกษาส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอก ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในด้านวิชาชีพมาให้ความรู้กับนักเรียน โดยการจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากร
ภายนอกสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และของ
ชาติ โดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงาน

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ร่วมประสานงานกับ
องค์กรภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรชุมชน มีส่วนร่วมพัฒนา
ชุมชนและท้องถิ่น

ตาราง 9 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

สถานศึกษาเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ร่วมประสานงานกับองค์กรภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรชุมชน มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
<p>1. พัฒนาปรับปรุงให้สถานศึกษามีความพร้อมทุก ๆ ด้านทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปที่สะอาดร่มรื่น สวยงามน่าอยู่ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน</p> <p>2. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งที่จะศึกษาความรู้ ปรับปรุงห้องสมุด ห้องปฏิบัติการให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะใช้ทั้งภายในสถานศึกษาและการให้บริการแก่บุคคลภายนอก</p>	<p>1. ประสานกับประชาชน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน เป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน</p> <p>2. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา ประสานความสัมพันธ์กับชุมชน องค์กรภายนอกให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษาใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน</p> <p>3. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน</p>

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าว คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชนในพื้นที่บทบาทในฐานะกรรมการสถานศึกษา มาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ให้เห็นความสำคัญขอสถานศึกษา พร้อมนำสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

10. ให้ความเห็นชอบ รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนจะเสนอต่อสาธารณชน คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา เมื่อสิ้นปีการศึกษา จะต้องจัดทำสรุปการทำรายงาน การดำเนินการ เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาได้รับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานต่อสาธารณชน มีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 10 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นชอบ รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา ก่อนจะเสนอต่อสาธารณชน คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี	1. รับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานผลจากการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา
2. เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบและเห็นชอบรายงานต่อสาธารณชน	2. เสนอแนะเพื่อปรับปรุง รายงานผลงานประจำปีให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน
3. รายงานผลการดำเนินการประจำปีของสถานศึกษาให้สาธารณชนได้รับทราบโดยใช้สื่อต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ อื่น ๆ ตามความเหมาะสม	

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 – 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้ดังนี้รับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี จากการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อจะสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการช่วยดำเนินงานในภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 11 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
สถานศึกษาในการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานตาม
ระเบียบตามที่เห็นควรนอกจากนี้คณะกรรมการสถานศึกษา มีผู้นำชุมชน

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
<p>1.สำรวจ จัดทำเนียบบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถบุคคลตัวอย่างในด้านต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ได้รับการยอมรับจากสาธารณชน</p> <p>2. เสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมต่อคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาและหรือ คณะอนุกรรมการตามภารกิจที่ระเบียบ กำหนด</p>	<p>1.พิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมการ ตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาตาม ความจำเป็นและความเหมาะสม</p> <p>2.ส่งเสริมสนับสนุน เป็นที่ปรึกษาให้ คณะกรรมการ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ ในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา</p>

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 - 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้
ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาโดย มีผู้นำชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้
ความสามารถพัฒนาสถานศึกษา ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้นำที่สรรหา บุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นที่
ปรึกษา อนุกรรมการ การช่วยดำเนินงานในภารกิจ ของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย จากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา
นั้น ๆ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากภารกิจที่ระเบียบได้กำหนดไว้ยังมี
หลากหลายประการ ที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น
นโยบาย หรือเรื่องเร่งด่วน ที่หน่วยงานต้นสังกัดจะต้องแจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติตาม ถ้าได้รับ
ความร่วมมือสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาทำให้งานในภารกิจของสถานศึกษา
ประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทควบคู่กัน
ดังนี้

ตาราง 12 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย จากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา นั้น ๆ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากภารกิจที่ระบุไว้ที่กำหนดไว้ มีดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
<p>1. นำนโยบาย แนวปฏิบัติหรือเรื่องที่หน่วยงานต้นสังกัด แจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติ เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาได้ทราบ</p> <p>2. ประสานความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ที่ปรึกษา และหรือคณะกรรมการ เพื่อให้การดำเนินงานในภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง</p>	<p>1. พิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจ ของสถานศึกษา ตามความจำเป็น หรือตามความเหมาะสม</p> <p>2. ส่งเสริมสนับสนุน เป็นที่ปรึกษาให้อนุกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา</p>

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2538 : 8 – 11)

จากตารางดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พึงมีส่วนร่วมได้ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากภารกิจและระเบียบที่กำหนดไว้ ยังมีหลายประการเช่นพิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจ ของสถานศึกษาตามความจำเป็น หรือตามความเหมาะสมส่งเสริมสนับสนุน เป็นที่ปรึกษาให้อนุกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ ในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา

จากข้อความข้างต้นสรุปบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานของคณะกรรมการสถานศึกษาได้ดังนี้คณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่ในการบริหารงานร่วมกับสถานศึกษาในการ กำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษา ก้าวกับ ติดตาม การดำเนินงาน ตามแผนงานของสถานศึกษาเสนอแนะแนวทางในการบริหารด้านงานวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ร่วมประสานงานกับองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ คือบทบาทการกำกับดูแลและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

ในมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับดูแลและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ

2.4.1 บทบาทในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา กำกับดูแลกิจการสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาคำว่า กำกับ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ดูแล ควบคุม คำว่าดูแลหมายถึง เอาใจใส่ปกป้องรักษา ปกครอง และคำว่า ควบคุม หมายถึง ดูแล กำกับดูแล ดังนั้นหน้าที่ข้อนี้ จึงมีขอบเขตที่กว้าง ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องกำกับกิจการทุกอย่างที่สถานศึกษาดำเนินการ เช่น งานด้านวิชาการ งานด้านบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานอาคารสถานที่ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เป็นต้น การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่บริหารกิจการต่าง ๆ เช่น งานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานท้องถิ่นหรือระดับประเทศก็ย่อมเป็นอันตรายต่อการพัฒนาการศึกษา ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาจึงไม่ควรใช้การศึกษาอันเป็นความหวังของประเทศชาติมาเป็นเครื่องมือทางการเมือง ซึ่งในประเทศที่เจริญจะไม่ใช้การศึกษามาเป็นฐานเสียงให้แก่การเมือง ไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม และจะไม่ใช้การศึกษามาเป็นฐานคอร์รัปชันเพราะรู้ว่าการศึกษามีความสำคัญเกินกว่าที่จะเข้ามาเป็นเรื่องการเมือง

เกษม วัฒนชัย(2546 : 15) นอกจากนี้ คณะกรรมการสถานศึกษายังต้องส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา เช่น ให้คำปรึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยเป็นผู้จัดหาและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินเงินทองและทรัพยากรอื่น มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม และความจำเป็น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม การประชาสัมพันธ์กิจการของสถานศึกษา ตลอดจนสนับสนุนวิทยากรในการให้ความรู้ ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น เป็นต้น อนึ่งคณะกรรมการสถานศึกษา เอกชน และองค์กร ประชาชนจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอีกด้วยกรรมการสถานศึกษาบางท่านมีตำแหน่งทางสังคมสูง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และเป็นที่ศรัทธาของคนในสังคม ดังนั้นถ้าหากเป็นผู้ประสานงานกับชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อระดมสรรพกำลังในการพัฒนาสถานศึกษาแล้ว บางครั้งจะประสบผลสำเร็จมากกว่าที่สถานศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการเอง นอกจากนี้ถ้าหากคณะกรรมผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ยอมรับว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านแล้ว ก็ควรได้มาเป็นวิทยากร ช่วยสอนให้กุลบุตรกุลธิดาได้มีความรู้ ก็จะเป็นเรื่องที่ดียิ่ง ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีก็เช่นกัน เป็นสิ่งที่ทุกคนในชาติควรจะ

อนุรักษ์และสืบสานต่อไป คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกในความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ช่วยกันแสวงหางบประมาณภายนอก ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อีกทั้งแสวงหาวิทยากรภายนอกผู้รู้ ในสาขาวิทยาการต่าง ๆ มาช่วยกันพัฒนาสถานศึกษา

จากข้อความข้างต้นสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามที่ราชการกำหนดได้ดังนี้คือการดูแลส่งเสริม กำกับ ดูแลติดตาม ตรวจสอบให้สถานศึกษาดำเนินการตามความต้องการแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ในการ กำกับดูแล สถานศึกษาด้านงานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เป็นต้น

2.4.2 บทบาทในการประกันคุณภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการประกันคุณภาพการศึกษาอีกหน้าที่หนึ่งไว้เป็นการเฉพาะคือ การประกันคุณภาพสถานศึกษาการประกันคุณภาพสถานศึกษา หมายถึง การสร้างความมั่นใจให้แก่ชุมชนว่าสถานศึกษาได้รับการพัฒนา มีความพร้อมในการเรียนการสอนถึงเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพการศึกษา หรือการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ให้ได้มาตรฐานนั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพสถานศึกษาเสียก่อน ซึ่งนอกจากจะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาและทางราชการโดยตรงที่จะทำเรื่องนี้แล้ว ทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเรียนการสอนที่ดี ทันสมัย จะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพสถานศึกษา ดังนี้

1. ด้านอาคารสถานที่ เช่น อาคารเรียน หอประชุม โรงฝึกงาน โรงอาหาร ห้องสุขาหรือบริเวณสถานศึกษา เป็นต้น อาคารสถานที่เหล่านี้จะต้องอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ หากมีการชำรุดไม่ว่าจะเป็นตัวอาคาร โถง ฝ้าเพดาน ก็จะต้องมีการซ่อมแซมปรับปรุงสำหรับบริเวณสถานศึกษาก็เช่นกันจะต้องจัดให้ดูสวยงามร่มรื่น จัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและพอเพียง

2. ด้านอุปกรณ์การสอน เป็นที่ทราบกันดีว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามาก การศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อเตรียมและนำคนไทยก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ดังนั้นการเรียนการสอนของสถานศึกษา จำเป็นจะต้องมีและใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ สื่อการสอน เป็นต้น

3. ด้านครูอาจารย์ จะต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักสูตรใหม่ ส่วนผู้บริหารจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารและกระบวนการนิเทศ ให้เหมาะสม พร้อมทั้งมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้สอนจะต้องได้รับการอบรมและพัฒนาการสอนให้ทันกับเหตุการณ์

4. ด้านผู้เรียน จะต้องมีความพร้อมที่จะเรียน ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม วัสดุอุปกรณ์ และในด้านร่างกายจะสมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วย จะต้องได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ได้รับการดูแลเรื่องโครงการอาหารกลางวัน ด้านจิตใจจะต้องร่าเริงแจ่มใส ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวหรือเพื่อน ๆ ด้านอุปกรณ์การเรียนก็เช่นกัน ผู้เรียนจะต้องมีให้พร้อม เช่น สมุด ดินสอ หนังสือ และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็น เป็นต้น

5. การให้คำปรึกษาแนะนำ คณะกรรมการสถานศึกษาควรเข้าเสนอแนะ ตลอดจนให้คำปรึกษาในเรื่องการประกันคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ควรสนับสนุนสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

6. การตรวจสอบการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ในกระบวนการบริหารนั้น การตรวจสอบติดตามประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องช่วยกันกำกับดูแลให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เช่น การเรียน การสอน การประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพของสถานศึกษา การบริการของสถานศึกษา เป็นต้น แต่ทั้งนี้คณะกรรมการจะต้องกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจและเป็นไปในทางสร้างสรรค์

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ดังนี้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องได้รับการประกันคุณภาพศึกษาเป็นอันดับแรก นั่นก็คือสถานศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาในด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจน ตัวนักเรียนเอง และจะเห็นว่าคณะกรรมการสถานศึกษามีความสำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนา

2.4.3 บทบาทหน้าที่โดยทั่วไป ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนอกเหนือจากทางราชการกำหนดแล้ว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1. เป็นตัวแทนของผู้ปกครองหรือชุมชนในการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้สถานศึกษาทราบถึงความต้องการและความเป็นไปของชุมชน

2. นำผลการประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนข่าวความเคลื่อนไหวของสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์ แจ้งให้ประชาชนในชุมชนทราบ

3. ชักชวนหรือประสานงานกับชุมชนหรือส่วนราชการในการช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้า

4. นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของการศึกษา และให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา โดยเฉพาะการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดี หากมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือเกิดความแตกแยกจะต้องช่วยกันประสานแก้ไขโดยเร็ว

6. บทบาทในการจัดการเรียนรู้ นอกจากจะเป็นหน้าที่ของครูแล้ว ยังต้องมีผู้เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมสนับสนุนจึงจะเกิดผลสำเร็จ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน สื่อมวลชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือแม้แต่ผู้เรียนเองก็จะต้องมีส่วนร่วมอีกด้วย กิจกรรมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ที่จะต้องมีบทบาทร่วมกันได้แก่

6.1 การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เช่น กำหนดมาตรฐานและเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความสามารถและความสนใจ เป็นต้น

6.2 การวางแผนการเรียนรู้ ได้แก่ การวางแผน กิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

6.3 การสำรวจความต้องการของผู้เรียนโดยการสังเกต สอบถามสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน กำหนดเป้าหมายและมาตรฐาน ตลอดจนการจัดกิจกรรม

6.4 การประเมินผล ได้แก่ การประเมินผลจากกระบวนการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้แล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว จะช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าและเห็นความสำคัญของการศึกษามีใช่เป็นหน้าที่ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมรับผิดชอบในหน้าที่ด้วย

จากข้อความข้างต้นสรุปบทบาทหน้าที่โดยทั่วไป (นอกเหนือจากทางราชการกำหนด) ดังนี้คณะกรรมการเป็นตัวแทนของผู้ปกครองหรือชุมชนนำผลการประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นแกนนำในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

2.4.4 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาต่อการส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 5) สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูป การศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องจึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้ การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีรูปแบบ วิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษา ให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยในส่วนของสถานศึกษาควรมีบทบาทในการส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะเข้ามาร่วมสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า ในกิจการของสถานศึกษา ดังนี้

1. ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาเป็นเรื่องใหม่ คณะกรรมการสถานศึกษาบางท่านอาจไม่เข้าใจบทบาทตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศและคำสั่งของตนเองและของสถานศึกษาในระยะเริ่มแรก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องจัดประชุมทำความเข้าใจ ในบทบาทของแต่ละฝ่ายร่วมกัน
2. สร้างความตระหนักต่อบุคลากรและชุมชนถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเพื่อพัฒนาองค์คณะบุคคลและสถานศึกษาสู่สภาพที่คาดหวัง
3. จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผน ของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยทบทวนสาระของแผนพัฒนาร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อปรับให้เกิดเป็นแผนรวมของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษา
4. จัดทำรายละเอียดงบประมาณและรับผิดชอบการจ่ายงบประมาณของสถานศึกษา โดยขอเสนอรับคำแนะนำจากคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อการปรับขยายทิศทางและรูปแบบวิธีการระดมและใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
5. จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการ และประมาณการค่าใช้จ่ายที่จะระดมทุนจากผู้ปกครอง เพื่อขอรับความเห็นและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสถานศึกษา
6. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสม
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยายภาคสิ่งแวดล้อม ทางวิชาการที่เหมาะสมและ

เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนส่งเสริม โอกาสการเรียนรู้และ พัฒนาดนเอง ของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพทั้งนี้ควรรายงานให้คณะกรรมการสถานศึกษา รับทราบ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบและร่วมภาคภูมิใจ

8. ออกระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

9. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ความ ร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก รวมทั้งการรายงานผลการ ประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

10 จัดและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร เพื่อให้เป็น พื้นฐานการตัดสินใจแก้ปัญหาหรือพัฒนาการศึกษา ร่วมกัน และขจัดซึ่งการใช้ความคิดเห็น บนความรู้สึกและประสบการณ์

11. พัฒนาปรับปรุงระบบสื่อสารระหว่างบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ เหมาะสม เพื่อให้คณะกรรมการและบุคลากรได้มีโอกาสสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม จนสามารถทำความเข้าใจในข้อมูลเหตุผลต่าง ๆ นำไปสู่การพัฒนากิจการสถานศึกษาร่วมกัน ได้

12. แต่งตั้งมอบหมายให้มีคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อ สนองตอบต่อการพัฒนางานของคณะกรรมการสถานศึกษา และการนำมติที่ประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา มาขยายผลสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

13. รายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ต่อคณะกรรมการ สถานศึกษาตามความเหมาะสม

14. เสนอแผนการประชุมคณะอนุกรรมการให้มีความต่อเนื่อง จัดระเบียบวาระการประชุม นำเสนอประธานกรรมการสถานศึกษา และดำเนินการสนับสนุน การประชุมตั้งแต่การเตรียมการก่อนประชุม ระหว่างประชุม สรุปรายงานการประชุม และแจ้ง รายงานการประชุมอย่างเป็นระบบ

จากข้อความข้างต้น ดังกล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาต่อ การส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษา สร้างความตระหนัก ต่อบุคลากรและชุมชนใน การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของการจัด การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ช่วยจัดทำรายละเอียดงบประมาณ และรับผิดชอบการจ่าย งบประมาณ ของสถานศึกษา จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการ และประมาณการค่าใช้จ่าย ในการระดมทุนจากผู้ปกครอง เพื่อขอรับความเห็น และข้อเสนอแนะ จากคณะกรรมการ

สถานศึกษาในพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ออกระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และพัฒนาระบบ ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ในการบริหารงานของสถานศึกษามีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีดีลก (2532 : 150) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาช่วยให้คนทุกคนเข้าใจขอบข่ายหน้าที่ความรับผิดชอบได้ดีขึ้นมีการปรึกษาหารือและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยให้ทุกคนสามารถทำงานได้เต็มที่ เต็มความสามารถและช่วยให้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กร และวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน และสามารถเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันได้ดี

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2536 :2) ได้สรุปความหมายการมีส่วนร่วมของการบริหารสถานศึกษา การบริหารโรงเรียน คือ การอำนวยความสะดวก เพื่อจัดการเรียนการสอน ซึ่งควรพิจารณา จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ควรคำนึงถึงความสะดวกที่ให้แก่ครู ในด้านอุปกรณ์เครื่องมือ และบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542:16) ได้สรุปการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นความพยายาม ที่จูงใจ ให้ผู้ร่วม ปฏิบัติงาน ในองค์การ ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมมือกันในการพัฒนางาน ด้วยความเต็มใจ และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนในเขตพื้นที่บริการ ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหาร และจัดการศึกษาในสถานศึกษา ในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษา

วรรณยุพา วิโนทพรรษ์ (2546 :10) ได้กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารร่วมกับผู้เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับการ ให้การศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุผล ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ พัฒนาคอนให้มีคุณภาพและดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

อุทัย บุญประเสริฐ (2546 :15)กล่าวถึงแนว การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบ การบริหารสถานศึกษา มีส่วนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน (บางโรงเรียนมีตัวแทนนักเรียนเป็นกรรมการด้วย)ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ดังนี้คือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารร่วมกับผู้เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับการให้การศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อยำนวยความสะดวกเพื่อจัดการเรียนการสอน ซึ่งควรพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยให้คณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่าและผู้บริหารโรงเรียน (School Council หรือ School Board) มีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา

นอกจากบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาตั้งที่นักวิชาการได้กล่าวข้างต้นแล้วบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งของคณะกรรมการสถานศึกษาในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้านสังเคราะห์ได้ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการ

ภารดา อนันต์นาวิ (2553 : 280 - 317) จากหลักการและแนวคิดในการบริหารสถานศึกษา แบบมีส่วนร่วมยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด รวบรวมเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานโดยจัดให้มี ดัชนีชี้วัดคุณภาพในการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา ได้ทุกช่วงชั้น ทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือ เป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและคุณภาพการจัดการพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้ขอขยายภารกิจของสถานศึกษา ประกอบไปด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 4) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 6) การส่งเสริมให้ชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 4) งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ รู้จักปรับปรุงตนเองให้รู้และเข้าใจในงานวิชาการ สามารถเป็นผู้นำของครูตํานงานวิชาการ โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้งานวิชาการ ดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรทราบแนวทางปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาดำเนินการในส่วน ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและความรับผิดชอบของตนเองในปัจจุบันการศึกษาไทยกำลังจะเปลี่ยนไปมีการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือหลักสำคัญของ

การเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปจากการยึดวิชาการเป็นตัวตั้ง หรือเรียกว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานได้โดยอิสระ คล่องตัวและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษา ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพที่สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเองและรับการประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาสร้างหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนและท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้สถานศึกษา ได้ประสานความร่วมมือ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาและบุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

สมชาย จินตณพันธ์ (2546:2) การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าการพัฒนาด้านงานวิชาการของครูผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ต่อผู้เรียนหรือผู้รับบริการ จึงทำให้ครูผู้สอนมีความต้องการพัฒนาตนเอง ในด้านการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นผู้กำหนดบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เป็นไปในทิศทาง ที่จะนำไปส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงพหุปัญญา นักเรียนสามารถนำความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ปัญหาได้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

สำเภา สันติพร้อมวงษ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนในสถานศึกษา อาชีวศึกษาเอกชนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการพัฒนาตนเองทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและการประเมินผลทางการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียนและด้านการผลิตและใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาดำเนินลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้สอนมีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดต่าง ต่างกัน และมีความต้องการไม่แตกต่างกัน และครูผู้สอนมีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความต้องการไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการวิจัยในชั้นเรียน และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษา ประกอบไปด้วยให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางความต้องการของผู้เรียน ของชุมชนและท้องถิ่น ในการให้ข้อเสนอแนะ รับทราบและส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3.2 การมีส่วนร่วมการบริหารงานงบประมาณ

จากหลักการและแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งยึดหลักการความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการศึกษา โดยรัฐจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้แก่สถานศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างเท่าเทียมกัน และจัดสรรเพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียนที่คุณลักษณะพิเศษตามความจำเป็นมุ่งเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการงบประมาณ โดยเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ มีความคล่องตัว ควบคู่กับความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้ ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ โดยการสั้ดสรรงบประมาณให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาประกอบไปด้วย

1. มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณ ตามมาตรฐานการจัดการทางการเงินตามที่คณะกรรมการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1.1 การวางแผนงบประมาณ
- 1.2 การคำนวณต้นทุนการผลิต
- 1.3 การจัดระบบการจัดการพัสดุ
- 1.4 การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ
- 1.5 การตรวจสอบภายใน

2. มุ่งส่งเสริมการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินจากส่วนอื่น ๆ ของสังคม เพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษาตามขอบข่ายภารกิจ

3. การตรวจสอบติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ

- 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ
- 3.2 การตรวจสอบประเมินผลการใช้งบประมาณ

4. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

อเนก อุุ่นใจ (2550) ได้ศึกษาการดำเนินงานการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานการบริหารงานงบประมาณ สถานศึกษา ที่เป็นนิติบุคคลในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีสภาพการดำเนินงานในการบริหารงาน

งบประมาณ สูงสุด ได้แก่การบริหารงานการเงินรองลงมา ได้แก่ การบริหารงานบัญชี และด้านที่มีสภาพการดำเนินงานการบริหารงาน งบประมาณ ต่ำสุดได้แก่การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน ปัญหาของการดำเนินงานการบริหารงบประมาณ ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาในการดำเนินงานการบริหารงานงบประมาณสูงสุดได้แก่การบริหารงานพัสดุ และสินทรัพย์รองลงมา ได้แก่ การตรวจสอบติดตามประเมินผลการใช้เงินและการดำเนินงาน ส่วนด้านที่มีปัญหาการดำเนินงานต่ำสุด ได้แก่การจัดทำงบประมาณการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูล พบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาด้านการบริหารงานการเงิน ด้านการบริหารงานบัญชี ด้านการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.5 ส่วนด้านที่เหลือไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่ามีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 19) การบริหารงานในสถานศึกษามุ่งเน้น ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัวและโปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการเท่าเทียมกัน หลักการกระจายอำนาจโดยการจัดสรรงบประมาณให้เป็นวงเงินรวมแก่เขตพื้นที่ การศึกษา การบริหารงบประมาณ มุ่งการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบ การจัดงบประมาณมุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการจัดสรรงบประมาณตามหลักฐานการจัดการทางการเงินทั้ง 7 ด้านบริหารแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดผลประโยชน์ทางทรัพย์สิน ของสถานศึกษา รวมทั้งจัดรายได้จากการบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทาง การศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน

กระทรวงศึกษา(2546 : 39) ระบุไว้ว่า การบริหารงบประมาณสถานศึกษา ในปัจจุบันมุ่งเน้นความอิสระ ในการบริหารจัดการที่คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบ ได้ยึดหลักการ บริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการบริหารงานงบประมาณให้มีการจัดหาประโยชน์ จากทรัพย์สินของสถานศึกษา มุ่งเน้นผลงานจัดการศึกษา รวมทั้งจัดหารายด้านจากการบริการ มาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้มีคุณภาพดีแก่ผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในการบริหารงานงบประมาณของคณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้วิจัยสรุปดังนี้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนให้ความเห็นชอบในการวางแผน งานงบประมาณของสถานศึกษาในการดำเนินงานตามงบประมาณประจำปี การติดตาม ตรวจสอบการทำรายงานผลการดำเนินการประจำปี การจัดหาราย ผลประโยชน์สินทรัพย์เพื่อ พัฒนาสถานศึกษา

3.3 การมีส่วนร่วมการบริหารงานบุคคล

หลักการและแนวคิดการบริหารงานบุคคลยึดหลักการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาดำเนินนโยบาย กฎหมาย และหลักเกณฑ์ที่กำหนดยึดหลักธรรมาภิบาล หลักการและแนวคิดการบริหารงานบุคคล จากการสังเคราะห์บทบาทหน้าที่ของฝ่ายภารกิจของสถานศึกษาประกอบไปด้วย

1. การวางแผนอัตรากำลัง
2. การกำหนดตำแหน่ง และวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
4. การทดลองปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการ และการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาอย่างเข้มแข็ง
5. การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
6. การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่างเขตพื้นที่การศึกษา
7. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
8. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
9. การส่งเสริมการย่องย่องเชิดชูเกียรติ

หน้าที่ของคณะกรรมการในการบริหารงานบุคคลปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545:33) การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาในการดำเนินงานด้านการบริหารบุคคล ให้เกิดความคล่องตัว ภายใต้กฎหมายระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

จันทรา สุรินทรานุรณ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการบริหารงาน บุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.5 และรายด้านพบว่า ปัญหาการบริหารงานบุคคล ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติ 0.5 โดยปัญหาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็กมีมากกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่ ด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

วรพันธ์ เพชรรวงกูร (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดจันทบุรีเขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษ จันทบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากคะแนนจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง และอันดับสุดท้าย คือ การออกจากราชการ

2. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.5

นวรรตน์ ศรีพรหม (2544) ในการบริหารบุคคลากรในโรงเรียน ตั้งแต่ครูผู้สอน ครูสายสนับสนุนตลอดจนคณาธิการโรงเรียนและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เป็นผู้มีความหมายที่จะช่วยเหลือให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการศึกษาครูผู้สอนนับว่ามีบทบาทสำคัญ ยิ่งนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้มีทักษะประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดีตลอดจนทั้งเป็นผู้พร้อมที่จะอุทิศแรงกายแรงใจเพื่อนำเด็ก ไปสู่จุดหมายปลายทางที่ดีที่สุดอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานบุคคล ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการบรรจุแต่งตั้งและการประเมินผลการปฏิบัติงาน การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานขององค์กรเป็นผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อ บุคคลกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การมีส่วนร่วมอนุมัติปัจจัยในการพัฒนาบุคคลกรการ มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

3.4 การมีส่วนร่วมงานบริหารงานทั่วไป

การมีส่วนร่วมงานบริหารงานทั่วไปยึดหลักให้สถานศึกษามีความอิสระในการบริหาร และการสนับสนุนและประสานงานในเชิงนโยบาย ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ มุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารงานและการจัดการศึกษา ตามหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตามเกณฑ์กติกา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มุ่งพัฒนาองค์กรทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ โดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยง ติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานงาน ส่งเสริมและสนับสนุนในการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษา ทุกรูปแบบทั้งด้านการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ และการศึกษาดำเนินชีวิตตามบทบาทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น ขอบข่ายภารกิจ 1) การประสานงานและการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 2) การวางแผนการศึกษา 3) แผนการพัฒนาการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ 4) แผนพัฒนาการศึกษาประจำปีและแผนการปฏิบัติงานประจำปี 5) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การอำนวยความสะดวกด้านบุคลากร 7) การดูแลอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม 8)การจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา 9) การอำนวยความสะดวกและการประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย 10) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 11) การทัศนศึกษา 12) การส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน 13) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา 14) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานด้านจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) งานประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 16) งานกำกับดูแลสถานที่ที่ติดตามตรวจสอบ ประเมินผลและรายงานบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในการบริหารงานทั่วไป ขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาประกอบไปด้วย

1. ให้ความเห็นเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผน ของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

2. รับทราบให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง

ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น รายงาน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ
คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุรินทร์เขต 3 (2548) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการ
การจัดระบบการบริหารองค์กรเพื่อให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ ตามคุณภาพ
มาตรฐานและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและ
อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารสถานศึกษาทุกรูปแบบ

นภาพร สะมัน (2548 : 18) กล่าวว่าการบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการ
จัดระบบบริหารองค์กรโดยบทบาทหลักในการประสานงานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวก
ความสะดวกต่าง ๆ ในการบริการทางการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาการศึกษาให้ใช้
นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส
ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง
เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นิคม สุวรรณทา (2542) ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ด้านบริหารทั่วไป พบว่า
ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบริษัทไทยกสิกร
สงเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก
เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การส่งเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการกระตุ้นให้
เด็กอยากมาเรียนในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาผลการเรียนจากสมุดประจำตัว
นักเรียน ทั้งนี้เพราะว่าการบริหารทั่วไป เป็นงานเกี่ยวกับกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่
งานชุมชนสัมพันธ์กับชุมชน เป็นงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ กับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับ
การเรียนการสอนปกติในห้องเรียน ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กน่าจะรู้ปัญหาและความต้องการของ
เด็กมากที่สุด จึงมีข้อมูล ข่าวสาร ที่สมบูรณ์ ถูกต้องมาประกอบการตัดสินใจการบริหารงาน
อาคารสถานที่ต้องอาศัยการทำงานของคุณครู ร่วมกันในการทำงานการดูแลและรักษาสภาพ
พร้อมใช้งานอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารต้องปรึกษาหารือขอความร่วมมือ
ข้อเสนอแนะ ร่วมไปถึงการประสานงานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น การให้
ความร่วมมือในการจัดงาน บริการสาธารณะ

พงษ์ศักดิ์ ทุ่งสงคราม (2546 : 58) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมใน
การบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

พบว่ากรมมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารทั่วไปโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ประสิทธิ์ รักเผ่า (2548) ได้ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษา อำเภอบ้านค่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าปัญหาในการเสนอแนะทางการบริหารทั่วไปสถานศึกษาคือปัญหาในการส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจน วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและชาติ

นโรตม นรินทร์รัมย์ (2552) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายที่ 11 ดม - เทพรักษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารทั่วไปโดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ยกเว้นการดูแลบำรุงรักษาใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีข้อเฉลี่ยสามอันดับแรกได้แก่การให้ความคิดเห็นข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การสนับสนุนให้มีการจัดระบบควบคุมภายในการดำเนินการให้เด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนในสถานศึกษา

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานทั่วไปมี ดังนี้ การประสานงานและการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การวางแผนการศึกษา แผนการพัฒนาการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ประจำปีและแผนการปฏิบัติงานประจำปี มีการจัดหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากร ในการดูแลอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษาการอำนวยความสะดวกและการประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การร่วมวางแผนทัศนศึกษาการส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และรายงาน

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4.1 ความหมายของการสนทนากลุ่ม

อรุณี อ่อนสวัสดิ์ (2551 : 146) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หมายถึง การร่วมพูดคุยกันอย่างสนิสนระหว่างผู้นำการสนทนาและผู้ร่วมสนทนา หรือระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้ (Key Informants) การสนทนากลุ่มควร มีสมาชิกในวงสนทนา 7 - 8 คน เพื่อให้มีการโต้แย้งได้พอเหมาะ ผู้นำการสนทนาต้องกำหนดประเด็นคำถามล่วงหน้า โดยมีคำถามหลักหรือคำถามประเด็นหลักของการศึกษา การเตรียมประเด็นคำถาม คำถามทุกข้อต้องประกอบด้วยตัวแปร นำตัวแปรมาสร้างคำถามที่สามารถ ตอบวัตถุประสงค์ได้ชัดเจน คำถามแต่ละข้อต้องตั้งสมมุติฐานย่อยๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล

รัตนะ บัวสนธ์ (2551 : 112 - 113) ให้ความหมายว่า การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หมายถึง การให้บุคคลกลุ่มหนึ่งที่นักวิจัยคัดเลือกมา สนทนาโต้ตอบ แสดงความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกันในเรื่องต่าง ๆ ที่นักวิจัยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสนทนากลุ่มจัดเป็นการรวบรวมข้อมูล ที่เป็นการผสมเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์รายบุคคล (Individual Interview) กล่าวคือ นักวิจัยสามารถที่จะทำการสังเกตพฤติกรรมอากัปกริยาของบุคคลในกลุ่มสนทนาได้และในขณะเดียวกันนักวิจัยก็อาจจะทำการซักถามบุคคลใดบุคคลหนึ่งในประเด็นใดๆที่สงสัยก็ได้

ชาย โพธิ์สีดา (2547 : 209) กล่าวว่า การสนทนากลุ่มต่างจากวิธีการที่เกี่ยวกับกลุ่มแบบอื่นๆ กล่าวคือ การสนทนากลุ่มไม่ใช้การสัมภาษณ์คนเป็นกลุ่ม (Group Interview) ที่มุ่งหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่นักวิจัยต้องการ ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพก็ได้ การสนทนากลุ่มเป็นการอภิปรายมากกว่าจะสัมภาษณ์ ขณะเดียวกันการสนทนากลุ่มก็ไม่ใช้การระดมสมองกลุ่มผู้รู้ จุดต่างอยู่ที่การระดมสมองนั้นมุ่งหาข้อสรุปที่ลงตัว (Consensus) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่การสนทนากลุ่มมุ่งหาความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งอาจแตกต่างกันหลากหลาย ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องลงรอยกันเสมอไป

จากความหมาย และคำอธิบายข้างต้น สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการให้ผู้ร่วมสนทนาได้พูดแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้

4.2 ความสำคัญของการสนทนากลุ่ม

การจัดกลุ่มสนทนาเป็นวิธีอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพมีการเรียกชื่อที่แตกต่างกัน เช่น "Focus Group Interviews" "Focus Interviews" "Focus Group

Research” ในแต่ละคำมีความหมายต่างกันเล็กน้อย การวิจัยและจัดกลุ่มสนทนาคือเป็นการวิจัยที่มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการเก็บข้อมูลกำหนดบุคคลที่เข้าร่วมกระบวนการเทคนิคการจัดกลุ่มและกำหนดประเด็นวิจัยที่จะสนทนาร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มสำหรับเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนานั้น เป็นการจัดประชุมกลุ่มให้สมาชิกมาสนทนากันในประเด็นที่นักวิจัยเจาะจงล่วงหน้าว่าจะสนทนากันเรื่องอะไรในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนใช้คำว่า “เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Technique) และเรียกชื่อย่อเป็นภาษาอังกฤษว่า FGT

ตามความคิดของ Morgan (1988) การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มในการสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูลโดยการฟังและเรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าประชุม เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาจึงเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์ โดยการเผชิญหน้ากันให้เกิดพลวัตของกลุ่มไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะดำเนินการทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ลุ่มลึก และมีแง่มุมต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่มเทคนิคนี้สามารถดำเนินการได้รวดเร็วประหยัดเวลากระบวนการกลุ่มจะทำให้เกิดการสื่อสารกันภายในกลุ่มระหว่างสมาชิกผู้เข้าร่วมกับผู้ดำเนินการอภิปรายและระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง กระบวนการที่ใช้ในการประชุมแบบนี้ประกอบด้วย การสื่อสาร 3 ส่วน

1. เป็นการสื่อสารเพื่อกำหนดประเด็นที่ต้องการฟังจากสมาชิกที่เข้าร่วม
2. เป็นการสื่อสารภายในระหว่างสมาชิกภายใต้ประเด็นที่กำหนด
3. เป็นการสรุปสาระที่นักวิจัยได้เรียนรู้ได้เรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม

กระบวนการจัดกลุ่มสนทนาถือว่าเป็นวิธีวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การอภิปรายของกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมแสดงประสบการณ์และความเชื่อของตน ดังนั้นจะเห็นว่ามีการใช้ประโยชน์จากการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดปัญหา การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล เทคนิคนี้จะใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการวิจัยและสามารถนำไปใช้กับการวิจัยเชิงวิชาการ การตลาด การวิจัยเชิงประเมิน การพัฒนาคุณภาพ เป็นต้น

Morgan (1988 อ้างในสุวิมล ว่องวานิช, 2550 : 342 - 343) ชี้ให้เห็นว่าไม่มีวิธีเก็บข้อมูลวิธีใดที่สมบูรณ์แบบที่สุด การใช้กระบวนการจัดกลุ่มสนทนา ก็ไม่ใช่เทคนิคการเก็บข้อมูลที่ดีที่สุดในขั้นต้นอยู่กับสถานการณ์หรือบริบทของประเด็นที่จะศึกษา ผู้ดำเนินการเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการประชุมกลุ่ม เป็นบุคคลที่มีส่วนในการทำให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสม แต่เชื่อว่าผู้ดำเนินการอภิปรายจะเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ผู้ร่วมวิจัยในกระบวนการกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดบันทึกผู้วิเคราะห์ข้อมูลหรือเนื้อหาจากการประชุม ผู้จัดทำรายงานต่างเป็นบุคคลที่ต้องทำงานเป็นที่เพื่อให้การประชุมกลุ่มออกมาได้ผลดีที่สุด นอกจากนี้ Morgan ยังเน้นว่าคณะนักวิจัยสามารถเรียนรู้ได้จากสมาชิกในกลุ่ม ไม่ใช่เป็นผู้สอนให้สมาชิกเป็นอย่างไร

4.3 ขั้นตอนการจัดสนทนากลุ่ม

สุวิมล ว่องวานิช (2550 : 344 - 345) เพื่อให้การดำเนินงานมีขั้นตอนที่เป็นระบบชัดเจน ได้กล่าวถึง ขั้นตอนในการใช้เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาของ Stewart and Shamdasani (1990) ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การนิยามปัญหาและกำหนดประเด็นคำถามในการศึกษา การกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษาอาจเกิดมาจากแนวคิด ทฤษฎี หรือเรื่องที่สนใจ โดยนำประเด็นปัญหาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการศึกษามากำหนดเป็นตัวแปร แล้วสร้างเป็นแนวคำถามย่อย ๆ ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผลมากที่สุด

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ขนาดของกลุ่ม ผู้เข้าร่วมสนทนานั้นควรมีพอเหมาะหากน้อยเกินไปจะทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนามีน้อยและหากผู้เข้าร่วมสนทนามีมากเกินไปโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงก็จะมีน้อยการเลือกตัวอย่างที่เข้าร่วมกระบวนการควรคำนึงถึง ภูมิหลังของผู้เข้าร่วมสนทนาให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ขั้นที่ 3 การกำหนดผู้เข้าดำเนินการสนทนา (Moderator) ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำและกำกับการณ์สนทนาให้ดำเนินไปตามหัวข้อการวิจัยและตามแนวทางการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกันความเป็นจริงและครอบคลุมภายในเวลาที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดแนวทาง/คู่มือการสนทนาและทดลองใช้โดยการศึกษา จุดมุ่งหมายและตัวแปรที่ต้องการศึกษามีการจัดลำดับความคิดและแนวทางการสนทนาไว้ล่วงหน้าเป็นขั้นตอนช่วยให้ผู้ดำเนินการสามารถดำเนินการสนทนาในขอบเขตที่เหมาะสม

ขั้นที่ 5 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มพยายามใช้ทรัพยากรของหน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุนให้มีการจัดสนทนากลุ่มเป็นแหล่งคัดเลือกอาจใช้วิธีการสุ่มเพื่อคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา โดยคำนึงถึงต้นทุนและคุณภาพของผู้เข้าร่วมสนทนา ต้องระวังไม่ให้เกิดอคติในการเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนา

ขั้นที่ 6 การดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนาสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมสนทนา มีความคุ้นเคยมีการแนะนำตัวการเสนอจุดประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มการขออนุญาตบันทึกข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงการดำเนินการสนทนาให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการให้เกิดการอภิปรายครบถ้วน ควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็นเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยไม่ชี้นำคำตอบที่ต้องการให้เกิด

ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ข้อมูลในเครื่องบันทึกเสียงจะถูกถอดออกมาเป็นสันทนาเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยใช้วิธีการที่หลากหลายแต่ส่วนใหญ่ มักใช้การทำเครื่องหมายในข้อความสำคัญแล้วมีการจัดหมวดหมู่ ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล เช่น “The Ethnograph” “Hyper Research” หรือ “Nudist” เป็นต้น

ขั้นที่ 8 การจัดทำรายงานผลสันทนา การเขียนรายงานผลการจัดกลุ่ม สันทนาก็เหมือนกับการจัดทำรายงานการวิจัยทั่วไป ศึกษาประเด็น นำเสนอข้อมูลที่เป็นคำตอบ ในประเด็นวิจัย แล้วเขียนเป็นข้อค้นพบ นอกจากนี้ชาย โพธิ์สิตา (2550 : 225) ได้ปรับขั้นตอนของ Stewart and Shamdasani (1990) ดังนี้

- ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหาการวิจัย
- ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบการเลือกตัวอย่าง
- ขั้นที่ 3 กำหนดผู้ดำเนินการสันทนากลุ่ม
- ขั้นที่ 4 สร้าง/ทดสอบแนวคำถาม
- ขั้นที่ 5 เลือกกลุ่มตัวอย่าง
- ขั้นที่ 6 จัดสันทนากลุ่ม
- ขั้นที่ 7 จัดระเบียบข้อมูล
- ขั้นที่ 8 วิเคราะห์ข้อมูล
- ขั้นที่ 9 เขียนรายงาน

4.4 ประเด็นที่ต้องพิจารณาในกระบวนการจัดกลุ่มสันทนา

สุวิมล ว่องวานิช (2550 : 343 - 349) ได้กล่าวว่าการจัดกลุ่มสันทนาจะประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น คุณภาพของผู้เกี่ยวข้องในการจัดกลุ่ม สันทนา การกำหนดสมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการความร่วมมือของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ความถูกต้องในการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นต้น การจัดกระบวนการกลุ่มจึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

4.4.1 ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสันทนา

เทคนิคการจัดกลุ่มสันทนาจะมีผู้ดำเนินงานหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสันทนาผู้บันทึกการสันทนาและผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสันทนาผู้วิเคราะห์ข้อมูลและผู้จัดทำรายงานโดยบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายจะมีความแตกต่างกันดังนี้

1. ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา (Moderator) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการสนทนาจุดประเด็นคำถามเพื่อค้นหาคำตอบและสร้างบรรยากาศการสนทนา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงออกซึ่งความรู้สึก ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เป็นต้น Krueger (1994) อธิบายหลักการทำงานของผู้ดำเนินการอภิปราย (Moderator) ว่าต้องให้ความสนใจกับผู้เข้าร่วม มีความรู้สึกทางบวก แสดงบทบาทเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งจะฟังสิ่งที่อาจจะไม่เป็นที่พอใจ ใช้ความสามารถเฉพาะตน และต้องเตือนตัวเองอยู่เสมอว่าไม่มีผู้ใดสามารถเป็นผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาได้ทุกเรื่องหรือกับทุกกลุ่ม บางครั้งคุณลักษณะประจำตัว เช่น เพศ อายุ ภาษา ฐานะทางเศรษฐกิจ มีส่วนในการส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้สึกสะทอนใจที่จะแสดงความคิดเห็นหรือไม่แสดงก็ได้ นอกจากนี้ ผู้ดำเนินการอภิปรายต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความเข้าใจในกระบวนการกลุ่ม ความอยากรู้อยากเห็น ทักษะการสื่อสาร ความเป็นมิตรและมีอารมณ์ขัน ความสนใจในกลุ่มคนทั่วไป การเป็นคนเปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ ทักษะการฟัง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการเตรียมการเป็นอย่างดี แต่ปัญหาก็อาจเกิดขึ้นได้ในการจัดกลุ่มสนทนา ทั้งการมีผู้เข้าร่วมน้อยเกินไป ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาการเผชิญแล้วไม่มา ผู้ดำเนินการอภิปรายต้องมีการจดบันทึกรายละเอียดเหล่านี้เป็นข้อมูลประกอบถึงเหตุผลที่ไม่เข้าร่วมประชุมว่าเนื่องจากปัญหาการเชิญ หรือความเหมาะสมของการให้แรงเสริมในการเข้าร่วมหรือเหตุผลอื่นใด Krueger (1994) ไม่แนะนำให้เชิญผู้เข้าร่วมเพื่อไว้เกินอัตราที่กำหนด เพราะอาจสร้างปัญหาอื่นตามมา เช่น ทำให้คนเข้าร่วมมากเกินไปก่อให้เกิดปัญหาอาจทำให้ข้อมูลลำเอียง หรือสมาชิกมากเกินไปจนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ทั่วถึง ทั้งนี้จำนวนคนเข้าร่วมที่มากเกินไปบางครั้งมาจากเพื่อน หรือสามี/ภรรยาที่มาเป็นเพื่อน แล้วถือโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มด้วย ทั้งที่จริงแล้วคนกลุ่มนี้ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของการเก็บข้อมูล

2. ผู้บันทึกการสนทนา (Note taker) มีหน้าที่ในการจดบันทึกคำสนทนาโดยย่อของกลุ่มผู้บันทึกต้องรู้วิธีการจดบันทึกอย่างมีประสิทธิภาพเพราะจะต้องบันทึกบรรยากาศที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนาด้วยเช่นอารมณ์ ลักษณะท่าทาง ฯลฯ ของผู้ร่วมสนทนาทั้งนี้เพื่อประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ภายหลังนอกจากนี้แล้วควรมีคุณสมบัติเฉพาะตัว ควรพูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ดีและเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งอีกด้วยนอกจากจะบันทึกคำสนทนาแล้ว ผู้บันทึกการสนทนายังมีหน้าที่ บันทึกเสียงบันทึกภาพของผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนรวมทั้งการถอดเทปด้วย

3. ผู้อำนวยการจัดกลุ่มสนทนา (Facilitator) เป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือทั่วไปในขั้นเตรียมการจัดกลุ่มสนทนา คอยอำนวยความสะดวก เช่น เตรียมสถานที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องตีหรือของว่างรวมทั้งจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มต้องใช้

4.4.2 การกำหนดสมาชิกในกระบวนการสนทนากลุ่ม

งานที่สำคัญของกระบวนการจัดกลุ่มสนทนา คือ การเลือกสมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนาหลักการสำคัญของการใช้เทคนิคนี้อยู่ที่เลือกสมาชิกที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกัน หรืออยู่ในบริบทเดียวกัน ความคุ้นเคยกันหรือมีภูมิหลังคล้ายกัน ทำให้ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มไม่ต้องใช้เวลามากเกินไปในการแนะนำตัวสมาชิกที่อยู่ในกระบวนการ ทำให้มีเวลากับการอภิปรายมากขึ้น นอกจากนี้การที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการมีภูมิหลังคล้ายกันจะมีประสบการณ์ ความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาร่วมกัน มีความสะดวกใจที่จะเสนอความคิดเห็นของตนเอง ในขณะที่สมาชิกที่มีภูมิหลังต่างกัน ไม่คุ้นเคยกัน หรือไม่อยู่ในบริบทเดียวกัน อาจต้องใช้เวลาในการทำความคุ้นเคยกันนานกว่า ดังนั้น หากสมาชิกมีระดับการแสดงความคิดเห็นที่ต่างกันมาก ก็ควรจะแยกออกเป็นสองกลุ่มอิสระจากกัน มิฉะนั้นสมาชิกบางกลุ่มอาจแสดงบทบาทหรือความคิดที่มีอิทธิพลเหนือสมาชิกอื่นทำให้ได้ข้อมูลไม่รอบด้าน

มีผู้เสนอขนาดของสมาชิกในการสนทนาไว้หลายคน เช่น Gilmore และ Campbell (1996) เสนอว่าสมาชิกในกลุ่มควรมีประมาณ 6 – 12 คน หรือประมาณ 6 – 9 คน ตามข้อเสนอของ Iowa State University Extension (2001) ในขณะที่ Morgan และ Scannell (1998) เห็นว่าขนาดของการสนทนากลุ่ม โดยทั่วไปจะกำหนดขนาดไว้ที่ 6 – 10 คน แต่ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมยังขึ้นอยู่กับประเด็นที่กำหนดให้อภิปราย และเวลาที่ใช้ในการประชุมกลุ่ม ทั้งนี้ถ้ากลุ่มประกอบด้วยจำนวนสมาชิกน้อยคน ผู้ดำเนินการอภิปรายต้องเข้าใจว่าอาจจะเป็นการกำหนดภาระงานให้กับสมาชิกมากเกินไป หรือหากสมาชิกมีจำนวนมาก เวลาที่แต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นก็จะน้อย ดังนั้น การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่มต้องพิจารณาว่าสมาชิกแต่ละคนจะมีเวลาโดยเฉลี่ยได้แสดงความคิดเห็นคนละกี่นาที ถ้าใช้สมาชิกน้อย ประเด็นน้อย เวลามาก สมาชิกแต่ละคนต้องแสดงความคิดเห็นมาก หรือถ้าใช้สมาชิกมาก ประเด็นอภิปรายมาก เวลาประชุมสั้น สมาชิกจะมีโอกาสพูดน้อยมากแต่ที่สำคัญผู้เข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มควรมีลักษณะที่คล้ายกันในภูมิหลังและเป็นตัวแทนภาคหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของประชากร

4.4.3 การกำหนดเวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มแต่ละครั้งจะใช้เวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่มขึ้นอยู่กับขอบเขต และลักษณะของปัญหาที่ต้องการศึกษา ลักษณะของผู้เข้าร่วมสนทนา ปฏิสัมพันธ์ ความเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม และบรรยากาศของการสนทนา ควรใช้เวลาในการประชุมประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่ง แต่เดิมที่ไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมง และการประชุมกลุ่มควรจะทำภายใต้บรรยากาศที่สบายไม่เป็นทางการโดยมีการสัมภาษณ์แบบ ไม่มีโครงสร้าง ผู้ดำเนินการอภิปรายทำหน้าที่กำกับให้สมาชิกพูดคุยกันในประเด็นที่มีการกำหนดล่วงหน้า และสร้างปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ให้กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกความคิดเห็นทัศนคติร่วมกัน

4.4.4 การบันทึกการสนทนากลุ่ม

การบันทึกการสนทนากลุ่มว่าสามารถกระทำได้ 3 วิธี ดังนี้

1. การจดบันทึกและการถอดความจากเทปอย่างละเอียดทุกคำพูด และบันทึกบรรยากาศการสนทนาด้วยวิธีนี้เหมาะสำหรับข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นมีเวลาเพียงพอไม่เร่งรีบจุดประสงค์ของการศึกษาต้องการรายละเอียดเพื่อใช้เปรียบเทียบให้เห็นแตกต่างในกลุ่มประชากรที่ต่างกัน เช่น แยกตามเพศ อายุ กลุ่ม สถานะทางสังคม ภูมิลำเนา เป็นต้น
2. การจดบันทึกการสนทนา และบันทึกเทปประกอบวิธีนี้จะเน้นการจดบันทึกอย่างละเอียดไม่มีการถอดเทปเมื่อมีข้อสงสัยก็จะฟังจากเทปประกอบเท่านั้นวิธีนี้เหมาะสำหรับการวิจัยที่มีเวลาจำกัด การสนทนาใช้เวลามาก
3. การจดบันทึกอย่างเดียวโดยไม่ต้องบันทึกเทปวิธีนี้เหมาะสมสำหรับการวิจัยที่ใช้เวลาน้อยประเด็นในการวิจัยเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หรือจัดกลุ่มสนทนาเพื่อศึกษาประกอบเทคนิคอื่น ๆ

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มว่า ข้อมูลที่เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่มาจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มซึ่งอาจใช้คำที่ต่างกันแต่ทว่ามีความหมายเหมือนกันเพราะฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลต้องมีการเปรียบเทียบคำตอบว่ามีความคล้ายกัน เหมือนกัน เกี่ยวข้องกัน หรือไม่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมพูดในบริบทเดียวกันหรือไม่และคำนึงถึงน้ำหนักของคำตอบความคงเส้นคงวาของคำตอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการสนทนากลุ่มต้องกระทำอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอน คือ

1. การจัดลำดับคำถามและการใช้เวลาผู้ตอบคุ้นเคยกับประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนา
  2. การจับประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มและมีการบันทึก
  3. การลงรหัสข้อมูล
  4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซ้ำ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในกระบวนการกลุ่มหรือเกิดขึ้นภายหลังโดยการให้สมาชิกตรวจสอบรายงานข้อเขียน
  5. การตรวจสอบระหว่างผู้ดำเนินการอภิปรายกับผู้ช่วยหลังการสนทนากลุ่ม
  6. การแลกเปลี่ยนรายงานระหว่างผู้เข้าร่วมในกระบวนการกับผู้เกี่ยวข้อง
- การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจะมีระดับของการแปลความหมายที่เหมาะสม ซึ่งเป็นคำต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ข้อมูลดิบ การบรรยาย การตีความ และข้อเสนอแนะ

ในส่วนของการวิเคราะห์และรายงานผลนั้นวิธีการต่างกันตามแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเก็บได้แก่ การวิเคราะห์ จาก ทรานสคริปต์ (Transcript – Baser Analysis) การวิเคราะห์จากเทป (Tape – Baser Analysis) การวิเคราะห์จากการบันทึกย่อ (Note – Baser Analysis) การวิเคราะห์ จากความจำ (Memory – Baser Analysis) เป็นต้น

อย่างไรก็ตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงแรกควรดำเนินการโดยหลังการสนทนา กลุ่มผู้ดำเนินการอภิปรายจะสรุปประเด็นให้สมาชิกฟังทันที เป็นการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการสรุปความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อเป็นการหาผลสรุปเบื้องต้นจากข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนาสามารถเพิ่มเติมประเด็นหรือแก้ไขข้อผิดพลาดจากการสรุปได้ก่อนสิ้นสุด การประชุมกลุ่ม หลังจากนั้นคณะผู้ทำงานต้องมาร่วมกันในการสรุปผลการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของกระบวนการจัดสนทนาซึ่งจะเป็นข้อมูลในการดำเนินการจัดกลุ่ม สนทนาครั้งต่อไปในกรณีที่มีการประชุมกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม หลังจากสิ้นสุดการสนทนาแล้ว จะมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Anal Analysis) มีการจัดหมวดหมู่ ของข้อมูลที่ได้จากการสนทนาแล้วสรุปเป็นข้อค้นพบจากการเก็บข้อมูลโดยนำเสนอตาม หัวข้อที่กำหนด ในขั้นตอนนี้อาจใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้

4.6 ข้อดีการจัดกลุ่มสนทนา

สุวิมล ว่องวานิช, (2550 : 349) กล่าวถึงการจัดกลุ่มสนทนาเป็นเทคนิค การวิจัยเชิงคุณภาพที่มีประโยชน์ต่อการระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนา สามารถแสดงความคิดเห็นความรู้สึกจากสภาพที่ เป็นอยู่ในขณะนั้นได้อย่างเต็มที่ และสามารถแสดงความรู้สึกออกมาทั้งในด้านคำพูด ท่าทาง สีหน้าได้โดยตรงผลจากการสนทนากลุ่มทำให้รับทราบข้อคิดเห็น ปฏิกริยาโต้ตอบและความ ต้องการจำเป็นของกลุ่มทันทีทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนการมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทำให้เกิดพลวัต ในการกระตุ้นและส่งเสริมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนาข้อมูลที่ได้จึงมีความหลากหลาย และลึกซึ้ง นอกจากนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลก็ใช้ระยะเวลาสั้นไม่ต้องยุ่งยากในการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการสนทนา ค่าใช้จ่ายต่ำ ทำได้สะดวก บรรยากาศสร้างสรรค์ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ในความคิดของสมาชิก มีความยืดหยุ่นสูงในทางปฏิบัติ

4.7 ข้อจำกัดการจัดกลุ่มสนทนา

สุวิมล ว่องวานิช (2550 : 350) ได้กล่าวถึงเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา มี ข้อจำกัด เช่นเดียวกับเทคนิคการเก็บข้อมูลแบบอื่น ๆ กล่าวคือในขั้นตอนของการคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่าง ที่มีความเป็นเอกพันธ์และเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อให้สามารถสรุปอ้างอิง ผลการวิจัยได้นั้นค่อนข้างดำเนินการได้ยาก ต้องอาศัยทักษะ ความรู้ความเข้าใจและ ประสบการณ์จากผู้ดำเนินการจึงจะทำให้การสนทนากลุ่มประสบความสำเร็จ และยังถ้า ผู้ดำเนินการสนทนาไม่มีความลำเอียงในการสนทนา ตั้งประเด็นคำถามในลักษณะการชี้ว่ามี

การชักจูงสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองในระหว่างการประชุมจะยิ่งทำให้คำตอบที่ได้รับจากประชุมกลุ่มบิดเบือนไปจากความเป็นจริงประกอบกับข้อมูลที่ได้รับจากการใช้เทคนิควิธีนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งมีความยากในการวิเคราะห์และสรุปผล ความสำเร็จของกระบวนการขึ้นอยู่กับทักษะความสามารถของผู้ดำเนินการอภิปราย ความพยายามในการกำหนดสมาชิกที่มีลักษณะธรรมชาติคล้ายคลึงกันซึ่งไม่สามารถกระทำได้ง่ายนัก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

รุ่งนภา แซ่ส้อ (2552) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา โดยร่วมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ตามนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของรัฐบาลและอาจเป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกด้าน

สุมาศ เดชานนท์ (2552) ได้ทำวิจัยเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพของชุมชนในโรงเรียนเขาสมิงวิทยาคม “จงจินต์รุจิรมวงศ์อุปถัมภ์”สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรชด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาชิกเครือข่ายผู้ปกครองและตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมทั้งโดยรวมและรายด้านทั้ง 10 ระบบอยู่ระดับมากทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนเขาสมิงวิทยาคม“จงจินต์รุจิรมวงศ์อุปถัมภ์”ยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังตามที่กำหนดตามกฎหมาย ทั้งการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง และบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในทางปฏิบัติผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มยังไม่มีบทบาทร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ รวมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

พัชรินทร์ จุแวน (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านป่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการเสนอข้อมูลสภาพปัจจุบันของโรงเรียน วางแผนส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นประสานงานกับชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ช่วยเหลือด้านแรงงานในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโรงเรียน แนะนำให้นักเรียนไปศึกษาต่อ ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ส่วนข้อเสนอแนะนั้น อยากให้ทางโรงเรียนมีการ

ประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการวางแผน และการประเมินผล พร้อมทั้งสร้างสัมพันธ์ชุมชนที่ดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน

กุลศรี พิกุลแกม (2551 : 35) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงานทางวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานวิชาการซึ่งประกอบด้วย การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์

ปรีชา กาวีใจ (2552) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโรงเรียนบ้านด้ายเทพกาญจนอุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3 ผลการศึกษาสรุปดังนี้ในการวางแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเข้าร่วมประชุมการปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียน เข้าร่วมประชุมปรับปรุงการจัดการจัดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน แต่ยังมีบางส่วนที่ให้ข้อมูลว่า ไม่ได้มีส่วนร่วม คือจัดอันดับความสำคัญของงาน / โครงการ เสนอแนะการมอบหมายงานให้แก่บุคลากร รวมถึงแก้ปัญหาของบุคลากร และสอดส่องการทำงานของครูขณะที่ส่วนน้อยได้เสนอปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนแจ้งข้อมูลข่าวสาร มีการประชาสัมพันธ์น้อย และขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ปณิตา ปันดอน (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการโรงเรียนแม่ตีนวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปดังนี้ในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านวิชาการส่วนใหญ่มีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี ติดตามผลการดำเนินงานในลักษณะการรายงานผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแผนประจำปี ให้คำแนะนำการจัดการเรียนรู้ สาระภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้เด็กในเขตพื้นที่บริการได้รับการศึกษา โดยการประชาสัมพันธ์ วรรณคดีแก่ผู้ปกครองจัดหางบประมาณสนับสนุนการแข่งขันทักษะทางวิชาการ ให้คำกำหนดปรึกษาต่อแก่ผู้เรียน ส่วนการจัดทำหลักสูตรพบว่าทั้งหมดไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ใช้วิธีการมอบหมายให้ครูจัดทำตามมติที่ประชุมในด้านงบประมาณ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกำหนดแผนการใช้งบประมาณโดยเสนอผ่านที่ประชุมตรวจสอบการใช้งบประมาณของโรงเรียนตามวาระการประชุม จัดหางบประมาณให้โรงเรียนจากองค์กรภายนอก สำหรับด้านบุคคล ส่วนใหญ่ การขอย้ายของบุคลากร การสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานกับบุคลากรด้านพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร หน่วยงานของชุมชน

จากงานวิจัยในประเทศสรุปได้ ดังนี้ ต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทางปฏิบัติผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มยังไม่มียุทธศาสตร์ร่วมคิดร่วมวางแผน

ร่วมทำรวมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์การมีส่วนร่วมในการวางแผนแจ้งข้อมูลข่าวสารสถานศึกษา

งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith, 1971. p. 2377-A อ้างถึงใน พิทักษ์ จอมเมือง, 2541 : 27 - 28) ได้ศึกษาวิจัย บทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการวางแผนและพัฒนาของมหาวิทยาลัยมลรัฐมิชิแกน พบว่า สมาชิกของคณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชนมีความต้องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยคณะกรรมการไม่มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่าเดิม หากมีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

จิ้นนิง (Jenning, 1980 pp.470-A อ้างถึงใน ปราโมทย์ กิ่งแก้ว, 2544 : 46) ได้ศึกษาบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับกรรมการการศึกษา ในรัฐอริโซนา ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย พบว่ากรรมการศึกษามีความรู้ด้านระบบการบริหารงานของโรงเรียนไม่เพียงพอ

แควมเปอร์ (Kramper. 1982 อ้างถึงใน บำรุง ชูประเสริฐ, 2546 : 33) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับความพึงพอใจในหน้าที่คณะกรรมการโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วม 4 อันดับสำคัญในคณะกรรมการโรงเรียน ได้แก่การเป็นนักจิตวิทยาให้กับนักเรียน การทำหน้าที่ฐานะผู้บริหาร ครูพิเศษและครูประจำ และพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นผู้ให้ข้อมูล แต่ไม่ต้องการรับทราบข้อมูลหรือความคิดเห็นจากคณะกรรมการคนอื่น ๆ

ไรด์เอาร์ท (Rideout, 1997, p.3348 - A) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียทางการศึกษา เข้ามามีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น ส่วนมากดำเนินการโดยตั้งสภาโรงเรียน (School Council) พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครูอาจารย์ก็มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อย และในขอบเขตที่จำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด ผู้ปกครองและครูอาจารย์มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษา และต้องการให้มีสภาโรงเรียน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินการ ต้องการให้มีการเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทใน

การจัดการศึกษามากขึ้น ตลอดจนให้มีการกระจายอำนาจในการส่งมอบงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง และให้อำนาจในการจัดสรรบุคลากร ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นได้

คัลลาร์ด. (Callard, 1979, p. 563 - A). ได้ศึกษาผลของการเพิ่มความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียน พบว่า ผู้บริหารที่มุ่งเพื่อความสัมฤทธิ์ผลทางด้านการศึกษาของนักเรียนจะต้องสร้างความเข้าใจกับ บิดา มารดา และต้องยอมรับว่าความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียนสัมพันธ์กับการเพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน

โกลด์ (Gold, 2000) p.295) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครองนักเรียน ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่า ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

จากงานวิจัยในต่างประเทศสรุปบทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการวางแผนและพัฒนาศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียทางการศึกษา เข้ามามีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น ส่วนมากดำเนินการโดยตั้งสภาโรงเรียน (School Council) ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ขาดการประสานงาน ขาดงบประมาณ ในด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริจาค การหาทรัพยากรสนับสนุนโรงเรียน ส่วนครูอาจารย์ก็มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อย และในขอบเขตที่จำกัดส่วนผู้บริหารมีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด ผู้ปกครองและครูอาจารย์มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษาทำการประชาสัมพันธ์และร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเท่านั้น และแม้ว่าในระยะเวลาต่อมาได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าว ไม่ปรากฏผลในทางปฏิบัตินัก เนื่องจากเป็นเพียงคณะกรรมการที่ปรึกษาส่วนอำนาจการตัดสินใจยังอยู่ที่ผู้บริหาร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ
2. การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไป

ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ
2. การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ คณะกรรมการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จำนวน 131 โรงเรียน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,048 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพตามตำแหน่งดังนี้ ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุหรือผู้นำศาสนาในพื้นที่ในโรงเรียนสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งสวัสต์ 2551 : 191) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งจะทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 295 คน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกระจายทั่วทุกอำเภอ และจำแนกตามอำเภอโดยการใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละชั้น

โดยเป็นประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1048 คน โดยเป็นสถานศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 131 สถานศึกษา ไม่นับสถานศึกษาที่รวมสถานศึกษา

ตาราง 13 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 1

รายการ	สถานภาพ								รวม
	ประธานกรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ผู้แทนครู	ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน	ผู้แทนชุมชน	ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ผู้แทนศิษย์เก่า	ผู้แทนพระภิกษุหรือผู้นำศาสนาในพื้นที่	
ประชากร อำเภอเมือง	63	63	63	63	63	63	63	63	504
ประชากร อำเภอบางระกำ	68	68	68	68	68	68	68	68	544
ประชากร	131	131	131	131	131	131	131	131	1,048
กลุ่มตัวอย่าง อำเภอเมือง	19	18	21	19	19	19	18	18	151
กลุ่มตัวอย่าง อำเภอบางระกำ	19	18	21	19	19	19	18	18	151
กลุ่มตัวอย่าง	36	35	42	38	37	37	35	35	295

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 (2556)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบสอบถามปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ปัญหาการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ได้แก่ งานบริหารสถานศึกษา 4 ด้านคือ 1)ด้านบริหารงานวิชาการ 2) ด้านบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านบริหารบุคคล 4) ด้านบริหารทั่วไปลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ (Rating Scale) ค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร บทความและงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้ง ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากงานวิจัย
2. นำแบบสอบถามที่ สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ ปรีक्षा เพื่อตรวจสอบปรับปรุงความ สมบูรณ์และความถูกต้องให้ครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้าง เนื้อหาและภาษาที่ใช้ เพื่อให้เกิดความ เข้าใจแก่ผู้ตอบและสามารถครอบคลุมเรื่องที่ต้องการศึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข
3. นำแบบสอบถามเสนอ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ข้อคำถามในแบบสอบถามเป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษาถูกต้องและ ครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ ได้ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดไว้เป็นนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่เพื่อ ทดสอบ ข้อคำถามหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยมีการใช้เกณฑ์คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

เกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญ

งานวิจัยครั้งนี้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive sampling) และมีเกณฑ์ การเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มที่ 1** ผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิการบริหารสถานศึกษาคูณสมบัติดังนี้
1. มีคุณวุฒิปริญญาเอกทางด้านการบริหารสถานศึกษา
  2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหาร 5 ปีขึ้นไป
  3. เป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการบริการ สถานศึกษาจำนวน 2 ท่านรายนาม ดังนี้
1. อาจารย์ดร.อดุลย์ วังศรีคุณ อาจารย์ประจำ สาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามพิษณุโลก
  2. ดร.เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์ ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

- กลุ่มที่ 2** ผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิด้านการวัดผลการศึกษาคุณสมบัติดังนี้
1. มีคุณวุฒิปริญญาโทหรือปริญญาเอก ประจำสาขาวิชาการวัดผล การศึกษา

2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไปจำนวน 2 ท่าน
ท่านรายนาม ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ วิราพร พงศ์อาจารย์ ข้าราชการบำนาญอาจารย์
พิเศษสาขาวิชาการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามพิษณุโลก
2. อาจารย์ ดร.พัชรวลัย มีทรัพย์ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการ
วัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามพิษณุโลก

กลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษาคุณสมบัติ ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ การวางแผนนโยบาย
การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จำนวน 1
ท่าน คือ

นายสุรินทร์ จาดเปรม ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านคลองเตย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

3. นำผลการประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบความเที่ยง
เชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ
เนื้อหา (IOC) คำนวณค่าเฉลี่ยของคะแนนรายข้อโดยใช้สูตรการหาค่า IOC นำผลการคำนวณ
IOC ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 60 - 1.00 อ้างไว้ในภาคผนวกหน้า 121 - 123

4. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยการนำไปทดลองใช้ (Try out)
เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) กับคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานประถมศึกษา
พิษณุโลกเขต 2 จำนวน 30 คน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient)
ของครอนบาค (Cronbach's Coefficient) พบว่า มีค่า 0.985 อ้างไว้ในภาคผนวกหน้า 125

5. นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยตรวจสอบเป็นครั้ง
สุดท้ายก่อนนำไปพิมพ์เพื่อใช้เป็นแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน
การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับดังนี้

1. ขอหนังสือจากสำนักงานประสานการจัดการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม เพื่อขออนุญาตผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พิษณุโลกเขต 1 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลประกอบการวิจัยจากสถานศึกษา

2. ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการสถานศึกษาของสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
3. ส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ และซองติดแสตมป์เจ้าหน้าที่ของผู้วิจัยไปยังกลุ่มตัวอย่างตามสถานศึกษาด้วยตนเองและทางไปรษณีย์
4. ส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองจำนวน 40 สถานศึกษา อำเภอบางระกำ จำนวน 95 สถานศึกษา รวม 95 สถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกณฑ์การแปลความหมายของข้อมูล (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 121) มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง ระดับของปัญหาการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง ระดับของปัญหาการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง ระดับของปัญหาการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง ระดับของปัญหาการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง ระดับของปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด
3. จัดเตรียมข้อมูลปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาที่มีลำดับปัญหาสูงสุดในแต่ละด้าน 3 ลำดับแรกและประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมากำหนดแนวการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ 2

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าร้อยละ
2. ค่าเฉลี่ย
3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ตัวแทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 จำนวน 1 คน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 จำนวน 3 คน (โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนดีประจำตำบลจำนวนตำบลละ 1 คน)
3. โรงเรียนที่คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนรวมในการบริหารสถานศึกษา ที่มีส่วนร่วมโดยการคัดเลือกหรือแนะนำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 จำนวน 8 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทที่โดดเด่นในการบริหารสถานศึกษารายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

3.1	นายนิคม กุณา	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
3.2	นายศักดิ์ ทองคำ	ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษโรงเรียนวัดหนองพะยอมตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
3.3	นายสุรินทร์ จาดเปรม	ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านคลองเตยตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
3.4	นายพงศ์จิตร เฟื่องจร	ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษโรงเรียนวัดบ้านดง ตำบลคุดม่าง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
3.5	นายสมยศ ชื่นบางบัว	ผู้แทนประธานกรรมการสถานศึกษา
3.6	นางกิ่งแก้ว น้อยใจดี	ผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ
3.7	นายกมล ปั่นกลาง	ผู้แทนครู
3.8	นายทองใบ ตรีเพชร	ผู้แทนชุมชน
3.9	นางเนตร ชื่นบางบัว	ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน
3.10	นายภาคภูมิ ทับเคลื่อน	ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3.11	นางวิเชียร บัวแย้ม	ผู้แทนศิษย์เก่า
3.12	พระมาโนช ญาณฐิติโก	ผู้แทนพระภิกษุหรือผู้แทนศาสนา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและพบปัญหาสูงสุด 3 ลำดับแรกและประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนำประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 โดยคัดเลือกประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยที่มีปัญหาสูงสุด 3 ลำดับแรก ขึ้นไปหรือประเด็นที่มีปัญหาที่เด่นชัด มาสร้างประเด็นในการสนทนากลุ่ม

2. นำเป็นประเด็นที่ได้เสนอให้กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจากสำนักงานประสานการจัดบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม

2. ดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2557 เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงสงคราม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มตามประเด็นของผู้วิจัย ใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมดของแต่ละประเด็นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาเพื่อรวบรวมมาในการกำหนดแนวทางการในการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1